

ΠΜΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Οδηγός και Κανονισμός Σπουδών

1. ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1.1. Εισαγωγικά

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία λειτουργεί από το 1995 και είναι το πρώτο στην Ελλάδα μεταπτυχιακό πρόγραμμα στο χώρο της Πολιτικής Επιστήμης και της Κοινωνιολογίας. Η ίδρυσή του έγινε με πρωτοβουλία των Τομέων «Πολιτικής Επιστήμης» και «Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνιολογίας» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Βασική επιδίωξη του Προγράμματος είναι να συμβάλλει στην εμβάθυνση των γνώσεων των φοιτητών και των φοιτητριών και στην εξειδίκευσή τους στα σχετικά επιστημονικά πεδία, η οποία θα τους επιτρέψει τη σφαιρική και θεωρητικά τεκμηριωμένη ανάλυση κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων τόσο της ελληνικής όσο και της διεθνούς πραγματικότητας. Το Πρόγραμμα καλύπτει τα επιστημονικά πεδία της Πολιτικής Επιστήμης και της Κοινωνιολογίας αποβλέποντας στη διεπιστημονική αντιμετώπιση των θεμάτων που εμπίπτουν στα γνωστικά αντικείμενα των δύο χώρων. Σταθερή στόχευση του ΠΜΣ από την ίδρυσή του υπήρξε η στενή και χωρίς στεγανά συνεργασία δύο συγγενών επιστημονικών πεδίων προς όφελος των φοιτητών και των φοιτητριών. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκεται η ισορροπία μεταξύ της εξειδίκευσης σε συγκεκριμένα επιστημονικά αντικείμενα και της παροχής μιας συνολικής και συνθετικής προσέγγισης στα θέματα των Κοινωνικών Επιστημών.

Μετά τα δύο πρώτα έτη λειτουργίας του, τα οποία αποτέλεσαν δοκιμαστική περίοδο δραστηριοποίησής του, το Πρόγραμμα συνέχισε την προσφορά υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακών σπουδών με την ανάπτυξη και τη θεσμοποίηση στενής συνεργασίας με το Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία προκειμένου να ενισχυθεί η κατεύθυνση Κοινωνιολογίας και να εμπλουτιστεί το διαθέσιμο επιστημονικό δυναμικό. Μετά από μια περίοδο δοκιμαστικής εφαρμογής της συνεργασίας το ΠΜΣ και έως το 2013-2014 το ΠΜΣ λειτούργησε ως διατμηματικό. Από το 2014-2015 και έπειτα το ΠΜΣ λειτουργεί αναμορφωμένο ως μονοτμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης.

Από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, το Πρόγραμμα προσέλκυσε επιστήμονες από άλλα Τμήματα της Ελλάδας και του εξωτερικού με αποτέλεσμα να μπορεί να προσφέρει ένα πλούσιο πρόγραμμα σπουδών, με δυνατότητα ανανέωσής του κάθε ακαδημαϊκό έτος.

Για την ολοκλήρωση των στόχων του και τη βελτίωση της υποδομής του το ΠΜΣ Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας με βάση την εγκεκριμένη από 9-3-1998 πρόταση που υποβλήθηκε στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) «Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών». Το πρόγραμμα χρηματοδότησης κληροδότησε στο Πρόγραμμα μια πλήρη υποδομή, τόσο σε τεχνικό εξοπλισμό, όσο και σε εκπαιδευτικό υλικό. Κατά την περίοδο 2001-2003 το ΠΜΣ χρηματοδοτήθηκε και στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ II. Η χρηματοδότηση αυτή συνέβαλε σημαντικά στην αναμόρφωση του Προγράμματος και στην περαιτέρω βελτίωση της υποδομής του.

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε ένα ευρύ φάσμα πτυχιούχων ελληνικών και ξένων Πανεπιστημίων με αποτέλεσμα να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πολλών αποφοίτων, να διευρύνονται οι δυνατότητες επιλογής και να ανέρχεται το επίπεδο των επιλεγόμενων φοιτητών και φοιτητριών. Ο μεγάλος αριθμός αιτήσεων που κατατίθενται κάθε χρόνο αντανακλά το γεγονός ότι το Πρόγραμμα συγκεντρώνει σήμερα ένα δυναμικό σύνολο διδασκόντων/ουσών εξειδικευμένων στο χώρο των Κοινωνικών Επιστημών στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να έχει ενισχύσει την παρουσία του και την απήχυσή του στον εν λόγω χώρο και να ασκεί ιδιαίτερη έλξη στους πτυχιούχους των Κοινωνικών Επιστημών. Είναι συνεπώς αναμενόμενο να εφαρμόζονται αυστηρά και απολύτως αξιοκρατικά κριτήρια επιλογής.

Το ΠΜΣ προσφέρει τη δυνατότητα απόκτησης τόσο Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης όσο και Διδακτορικού Διπλώματος.

Τα μαθήματα, οι διαλέξεις και τα σεμινάρια, γίνονται στο κτίριο που διατέθηκε από το Πανεπιστήμιο Αθηνών για τα Μεταπτυχιακά Προγράμματα του Τμήματος ΠΕΔΔ (Αιόλου 42-44) όπου στεγάζεται και το εργαστήριο υπολογιστών του ΠΜΣ. Στο κτίριο αυτό στεγάζεται και η Βιβλιοθήκη του Τμήματος. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες του προγράμματος έχουν πρόσβαση στη βιβλιοθήκη του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης και στο εργαστήριο ηλεκτρονικών υπολογιστών του ΠΜΣ. Επιπλέον, το Πρόγραμμα προσφέρει στους φοιτητές και τις φοιτήτριες του τη δυνατότητα πρακτικής άσκησης σε δημόσια ερευνητικά κέντρα, εργαστήρια ή ιδιωτικές επιχειρήσεις, συμμετέχοντας σε τρέχοντα ερευνητικά προγράμματα.

Το Πρόγραμμα διευθύνει τριμελής Συντονιστική Επιτροπή, η οποία αποτελείται από διδάσκοντες/ουσες του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης.

1.2. Δραστηριότητες

Στο πλαίσιο της γενικότερης δραστηριοποίησης του προγράμματος, οργανώνονται - συχνά σε συνεργασία με τα άλλα ΠΜΣ του Τμήματος ΠΕΔΔ και άλλους φορείς - εκδηλώσεις (διαλέξεις, σεμινάρια και συνέδρια), με προσκεκλημένους επιστήμονες από Πανεπιστήμια του εσωτερικού και του εξωτερικού, με στόχο την εξοικείωση των φοιτητών και των φοιτητριών με ζητήματα που αφορούν άμεσα τις θεματικές του Προγράμματος, οι οποίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της σχετικής προβληματικής στην ελληνική κοινωνία.

Ανοιχτό Σεμινάριο Τετάρτης

Στο Π.Μ.Σ., συνεχίζεται το Ανοιχτό Σεμινάριο με προσκεκλημένους εισηγητές από την Ελλάδα και το εξωτερικό και με θεματική που εναλλάσσεται αλλά συνδέεται πάντα με ζητήματα σχετικά με την σύγχρονη ελληνική (πολιτική και κοινωνική) πραγματικότητα. Η θεματολογία του Σεμιναρίου και η διοργάνωσή του γίνεται από κοινού από τους διδάσκοντες/ουσες και τους φοιτητές/τριες.

Ημερίδα Επιλεκτικής Παρουσίασης Μεταπτυχιακών Εργασιών Ειδίκευσης

Από το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003 καθιερώθηκε η διοργάνωση Ημερίδας Επιλεκτικής Παρουσίασης Μεταπτυχιακών Εργασιών Ειδίκευσης στην οποία συζητούνται οι προοπτικές της έρευνας στο πλαίσιο του ΠΜΣ. Η ημερίδα πραγματοποιείται κάθε χρόνο μετά την ορκωμοσία των πτυχιούχων του ΠΜΣ.

Σεμινάρια Μεταπτυχιακών Φοιτητών και Υποψηφίων Διδακτόρων

Στα σεμινάρια αυτά παρουσιάζονται θέματα από τις μεταπτυχιακές εργασίες και τις διδακτορικές διατριβές και άλλα επιστημονικά θέματα. Αποτελούν μια μόνιμη βάση για συζήτηση, προβληματισμό και ανταλλαγή απόψεων.

Τα σεμινάρια είναι ανοιχτά σε όλους τους φοιτητές/τριες του Προγράμματος.

1.3. Συνεργασίες

Το ΠΜΣ έχει προχωρήσει στη θεσμοθέτηση μιας σειράς συνεργασιών με φορείς του εσωτερικού και του εξωτερικού. Ειδικότερα, βρίσκεται σε εξέλιξη η θεσμοθέτηση της συνεργασίας που ήδη υπάρχει με πανεπιστημιακά ιδρύματα του εξωτερικού. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του ΠΜΣ μπορούν να αξιοποιήσουν και τις συνεργασίες του Τμήματος ΠΕΔΔ στο πλαίσιο του Προγράμματος Erasmus.

Το ΠΜΣ έχει προχωρήσει στη θεσμοθέτηση μιας σειράς συνεργασιών με φορείς, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, το Ιστορικό Αρχείο του Πανεπιστημίου Αθηνών, το Ινστιτούτο Πολιτικής Κοινωνιολογίας του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, το Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, τα Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ).

Το ΠΜΣ συνεργάζεται επίσης με όλα τα εργαστήρια του Τμήματος ΠΕΔΔ και κυρίως με τα Εργαστήρια: Μελέτης Ελληνογερμανικών Σχέσεων, Πολιτικής Επικοινωνίας, Μελέτης της Ελληνικής Πολιτικής, Διασποράς και Μετανάστευσης.

2. ΤΙΤΛΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία απονέμει τους ακόλουθους Μεταπτυχιακούς Τίτλους Σπουδών:

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης

Η διάρκεια φοίτησης είναι δύο (2) ακαδημαϊκά έτη (τέσσερα εξάμηνα). Το Πρόγραμμα προβλέπει την απονομή Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία, με τις εξής κατευθύνσεις: α) *Πολιτική Ανάλυση και Πολιτική Θεωρία* και β) *Κοινωνική Θεωρία και Κοινωνική Έρευνα*.

Διδακτορικό Δίπλωμα

Η ελάχιστη διάρκεια φοίτησης είναι τρία (3) έτη. Η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής διέπεται από τους κανονισμούς που προβλέπονται στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. την ιστοσελίδα του Τμήματος: <http://www.pspa.uoa.gr/metaptyxiakes-spyodes/didaktoriki-diatribi.html>

3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

3.1. Εισαγωγικά

Το διετές Πρόγραμμα Ειδίκευσης αποβλέπει στην παροχή εξειδικευμένων γνώσεων στους χώρους της Πολιτικής Επιστήμης και της Κοινωνιολογίας. Για την επίτευξη του εν λόγω στόχου προβλέπεται ένας συνδυασμός υποχρεωτικών μαθημάτων, μαθημάτων επιλογής

και συγγραφή διπλωματικής εργασίας. Στα τέσσερα εξάμηνα φοίτησης οι φοιτητές και οι φοιτήτριες παρακολουθούν τρία (3) υποχρεωτικά μαθήματα και επτά (7) επιλογής. Κάθε ακαδημαϊκή χρονιά προσφέρεται ένας ικανοποιητικός αριθμός μαθημάτων ο οποίος εξασφαλίζει τόσο την εξειδίκευση όσο και τη σφαιρική κατάρτιση και τη θεωρητική επάρκεια των φοιτητών και των φοιτητριών.

Το πρώτο έτος σπουδών αποβλέπει κυρίως στην παροχή των απαραίτητων γνώσεων, κυρίως στο μεθοδολογικό και το θεωρητικό επίπεδο, με τις οποίες οι φοιτητές και οι φοιτήτριες θα μπορούν να αντιμετωπίσουν οποιοδήποτε εξειδικευμένο θέμα έρευνας. Με τα τρία υποχρεωτικά μαθήματα εξασφαλίζεται το επίπεδο των φοιτητών και των φοιτητριών που προετοιμάζονται παράλληλα για την κατεύθυνση καθώς και για την ειδίκευση που θα ακολουθήσουν. Κάθε κατεύθυνση, - *Πολιτική Ανάλυση και Πολιτική Θεωρία* ή *Κοινωνική Θεωρία και Κοινωνική Έρευνα* - υλοποιείται, σε πρώτη φάση, με το υποχρεωτικό μάθημα κατεύθυνσης στο δεύτερο εξάμηνο και τα τρία μαθήματα επιλογής κατά το πρώτο έτος, κυρίως όμως με τα τέσσερα μαθήματα που επιλέγουν οι φοιτητές και οι φοιτήτριες στο δεύτερο έτος καθώς και με τη διπλωματική εργασία.

Στο πλαίσιο της κάθε κατεύθυνσης, όπως φαίνεται από τη δομή του προγράμματος σπουδών, αναπτύσσονται επί μέρους θεματικές ενότητες και προσεγγίζονται ερευνητικά πεδία στα οποία το Πρόγραμμα διαθέτει σημαντικό πλεονέκτημα κυρίως λόγω της ειδίκευσης και των ερευνητικών ενδιαφερόντων των διδασκόντων/ουσών. Η κατεύθυνση *Πολιτικής Ανάλυσης και Πολιτικής Θεωρίας* επικεντρώνεται, αφενός, σε θέματα Πολιτικής Θεωρίας, σχέσεων Πολιτισμού και Πολιτικής και, αφετέρου, σε θέματα Πολιτικής Ανάλυσης, Συγκριτικής Πολιτικής και Πολιτικής Συμπεριφοράς. Η κατεύθυνση *Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνικής Έρευνας* προσφέρει τη δυνατότητα εμβάθυνσης και έρευνας σε θέματα Μειονοτήτων, Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Κοινωνικής Θεωρίας και Πολιτισμού. Πρόκειται για τις θεματικές ενότητες στις οποίες ειδικεύονται οι διδάσκοντες/ουσες και οι οποίες είναι φυσικό να αντανakλώνται στην ιδιαίτερη φυσιολογία του προγράμματος σπουδών, με συνέπεια να παρέχεται μια επιπλέον δυνατότητα προσανατολισμού των Μεταπτυχιακών Σπουδών προς όφελος των φοιτητών/τριών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κεντρικός άξονας του προγράμματος σπουδών είναι ο συνδυασμός εξειδίκευσης και ουσιαστικής υποδομής στο χώρο των Κοινωνικών Επιστημών. Για το λόγο αυτό το πρόγραμμα σπουδών δεν είναι το ίδιο κάθε χρόνο. Από ένα σύνολο μαθημάτων επιλέγεται κάθε ακαδημαϊκή χρονιά μια συγκεκριμένη ενότητα μαθημάτων η οποία καθορίζεται στην αρχή κάθε έτους με βάση τις διαθεσιμότητες των διδασκόντων/ουσών, αλλά κυρίως με γνώμονα τη συγκρότηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος το οποίο να συνδυάζει την εξειδίκευση με τη γενικότερη κατάρτιση. Στόχος είναι η δημιουργία ενός συνδυασμού μαθημάτων που, κατά την κρίση της Συντονιστικής Επιτροπής και των συνεργαζόμενων Τομέων, να συνιστά ένα απολύτως ικανοποιητικό πρόγραμμα μαθημάτων.

Η διάρθρωση των μαθημάτων ανά εξάμηνο γίνεται με κύριο κριτήριο το έτος σπουδών στο οποίο βρίσκονται οι φοιτητές και οι φοιτήτριες και τον αριθμό των μαθημάτων που μπορούν να επιλέξουν στο συγκεκριμένο εξάμηνο. Έτσι, στο πρώτο και στο δεύτερο εξάμηνο σπουδών ο αριθμός των μαθημάτων επιλογής είναι σχετικά μικρός δεδομένου ότι παρακολουθούν ήδη δυο και ένα αντίστοιχα υποχρεωτικά μαθήματα.

Αντίθετα στα δύο εξάμηνα του δεύτερου έτους οι επιλογές είναι περισσότερες. Η Συντονιστική Επιτροπή σε συνεργασία με τον Σύμβουλο καθηγητή/τρια προσπαθεί να

εξασφαλίσει η επιλογή μαθημάτων που κάνει ο κάθε φοιτητής και η κάθε φοιτήτρια να είναι αυτή που οδηγεί στην καλύτερη κατάρτιση και ειδίκευση.

Προϋποθέσεις Συμμετοχής

Σκοπός του Προγράμματος είναι να προσελκύσει πτυχιούχους με υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις και με μεγάλο ενδιαφέρον για τη συνέχιση των σπουδών τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Η επιλογή γίνεται με αξιοκρατικά κριτήρια.

Η προηγούμενη εμπειρία δείχνει ότι το Πρόγραμμα προσελκύει πολλούς και αξιόλογους υποψήφιους/υποψήφιες καθιστώντας ιδιαίτερα δύσκολη τη διαδικασία επιλογής. Για την καλύτερη δυνατή λειτουργία του Προγράμματος, όπως άλλωστε προβλέπεται και στη σχετική Υπουργική Απόφαση, ο αριθμός των φοιτητών και των φοιτητριών που μπορούν να συμμετάσχουν σε αυτό δεν μπορεί να ξεπεράσει τους 35 ανά έτος για Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης.

Στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία γίνονται δεκτοί πτυχιούχοι Τμημάτων ΑΕΙ της ημεδαπής ή της αλλοδαπής καθώς και ΤΕΙ, εφόσον διαπιστωθεί η ικανότητά τους να παρακολουθήσουν το Πρόγραμμα, με τις προϋποθέσεις που εκάστοτε ισχύουν για τους πτυχιούχους ανώτατης εκπαίδευσης.

Διαδικασία Επιλογής μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών

Η προκήρυξη για την εισαγωγή νέων φοιτητών και φοιτητριών στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών γίνεται στα μέσα του εαρινού εξαμήνου κάθε ακαδημαϊκού έτους, οπότε και ανακοινώνεται και η προθεσμία υποβολής αίτησης συμμετοχής για το συγκεκριμένο έτος.

Ο φάκελος των υποψηφίων περιλαμβάνει τα παρακάτω:

1. **Αίτηση.** Οι υποψήφιοι μπορούν να προμηθευτούν το έντυπο της αίτησης από τη γραμματεία του ΠΜΣ ή από την ιστοσελίδα (<http://www.pss.pspa.uoa.gr>).
2. **Πτυχίο Ανώτατης Σχολής.** Σε περίπτωση που ο τίτλος έχει αποκτηθεί στην αλλοδαπή πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό ισοτιμίας του ΔΟΑΤΑΠ. Όσοι / όσες υποψήφιοι/ες βρίσκονται στη διαδικασία αποφοίτησης οφείλουν να συμπληρώσουν μια Υπεύθυνη Δήλωση (άρθρο 8, Ν. 1599/1986) στην οποία να αναφέρουν (α) το μέσο όρο βαθμολογίας τους μέχρι στιγμής, (β) πόσα μαθήματα υπολείπονται για την απόκτηση του πτυχίου και (γ) ότι θα καταθέσουν βεβαίωση περάτωσης σπουδών το αργότερο κατά την εγγραφή τους στο ΠΜΣ.
3. **Αναλυτική Βαθμολογία** (την πλέον πρόσφατη), στην οποία να αναφέρεται ο Μέσος Όρος. Σε περίπτωση που κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό, ο υποψήφιος δηλώνει τον Μέσο Όρο του στην ανωτέρω υπεύθυνη δήλωση και στο έντυπο της Αίτησης.
4. **Υπόμνημα** στο οποίο να αναφέρονται τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του/της υποψηφίου/ας, καθώς και τους λόγους για τους οποίους επιθυμεί να συνεχίσει τις σπουδές του/της σε μεταπτυχιακό επίπεδο, μέγιστης έκτασης 1.000 λέξεων.
5. **Βιογραφικό Σημείωμα**
6. **Φωτοτυπία Αστυνομικής Ταυτότητας**
7. **Συστατικές Επιστολές.** Δύο, τουλάχιστον, πρόσφατες πρωτότυπες συστατικές επιστολές κατά προτίμηση από μέλη ΔΕΠ. Στην περίπτωση που οι επιστολές είναι έντυπες θα

πρέπει να φέρουν υπογραφή και σφραγίδα του θεσμού και να υποβληθούν σε κλειστό υπογεγραμμένο φάκελο, ενώ αν αποσταλούν ηλεκτρονικά θα πρέπει η αποστολή να γίνει από την προσωπική ηλεκτρονική διεύθυνση του/της υπογράφοντος/ουσας

8. **Δείγμα Επιστημονικής Εργασίας**, που έχει εκπονηθεί στο πλαίσιο προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού μαθήματος, άρθρο δημοσιευμένο σε επιστημονικό περιοδικό, πτυχιακή εργασία, κ.τ.λ.
9. **Τίτλο Σπουδών Γλωσσομάθειας Αγγλικής Γλώσσας** ή άλλο αποδεικτικό γνώσης της αγγλικής γλώσσας. Το αντίγραφο του τίτλου σπουδών γλωσσομάθειας πρέπει να είναι επικυρωμένο είτε από την εκδούσα αρχή είτε από δικηγόρο. Στην περίπτωση κρατικού πιστοποιητικού γλωσσομάθειας δεν χρειάζεται επικύρωση. Το επίπεδο γνώσης που απαιτείται για την συμμετοχή στη διαδικασία επιλογής είναι το C1 (πολύ καλή γνώση) και η αντιστοίχιση του κατεχόμενου τίτλου και του επιπέδου γλωσσομάθειας γίνεται με ευθύνη του/της υποψηφίου σύμφωνα με τις σχετικές οδηγίες του ΑΣΕΠ (https://www.asep.gr/asep/site/home/Library/Attach+Files/mob_E.csp). Σε περίπτωση που οι υποψήφιοι/ες δεν κατέχουν το δίπλωμα που απαιτείται αλλά πληρούν όλες τις υπόλοιπες προϋποθέσεις, η Συντονιστική Επιτροπή μπορεί κατά την κρίση της να προβεί στην εξέτασή τους στα Αγγλικά κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, εφόσον φτάσουν σε αυτό το στάδιο της επιλογής.

Η γνώση περισσότερων της μίας ξένης γλώσσας, η προηγούμενη ερευνητική απασχόληση, κ.λπ. ενισχύουν την αίτηση υποψηφιότητας.

Η αίτηση και τα συνοδευτικά έγγραφα δεν επιστρέφονται μετά την κατάθεσή τους.

Η διαδικασία επιλογής φοιτητών και φοιτητριών γίνεται μία φορά το χρόνο και πραγματοποιείται σε δύο στάδια. Στο πρώτο η Επιτροπή Αξιολόγησης του Προγράμματος αξιολογεί τις αιτήσεις των υποψηφίων με βάση τα στοιχεία που εμπεριέχονται στους φακέλους τους και επιλέγει εκείνες που θα προχωρήσουν στο επόμενο στάδιο της διαδικασίας. Το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας προβλέπει την πρόσκληση σε συνέντευξη των υποψηφίων εκείνων που έχουν επιλεγεί στο προηγούμενο στάδιο. Οι συνεντεύξεις γίνονται από ειδική επιτροπή καθηγητών του προγράμματος που ορίζεται για το σκοπό αυτό από τους οικείους Τομείς. Στόχος της συνέντευξης είναι η διαπίστωση της ικανότητας των υποψηφίων να παρακολουθήσουν το Πρόγραμμα με βάση τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα και τη γενικότερη κατάρτισή τους σε σχέση με το χώρο των Κοινωνικών Επιστημών.

Δίδακτρα - Υποτροφίες

Η συμμετοχή στο αναμορφωμένο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών προβλέπει από το ακαδημαϊκό έτος 1997-98, την καταβολή διδάκτρων για την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων του Προγράμματος. Το ύψος των διδάκτρων έχει ορισθεί στα 440 ευρώ ετησίως. Τα δίδακτρα μπορούν να καταβάλλονται σε μία ή δύο δόσεις.

Ανάλογα με τους πόρους του Προγράμματος υπάρχει η δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσης μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών, η οποία συνδυάζεται με τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών και των αντίστοιχων Τομέων του Τμήματος.

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες παρακινούνται να προσπαθήσουν να εξασφαλίσουν οικονομική βοήθεια και υποτροφίες και από άλλους φορείς.

3.2. Κανονισμός Σπουδών

Κατευθύνσεις

Το Πρόγραμμα προβλέπει την απονομή Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία.

Οι υποψήφιοι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες καλούνται από το στάδιο της αίτησης υποψηφιότητας στο Πρόγραμμα να δηλώσουν προτίμηση κατεύθυνσης ειδίκευσης: (α) Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνικής Έρευνας και (β) Πολιτικής Ανάλυσης και Πολιτικής Θεωρίας. Αλλαγή κατεύθυνσης γίνεται με τη σύμφωνη γνώμη της Συντονιστικής Επιτροπής ύστερα από σχετικό αίτημα του/της φοιτητή/ήτριας.

Ο θεσμός του συμβούλου

Για κάθε μεταπτυχιακό/ή φοιτητή/τρια ορίζεται από τη Συντονιστική Επιτροπή ένα μέλος Δ.Ε.Π. ως σύμβουλος. Η ανάθεση γίνεται από τη Συντονιστική Επιτροπή ενάμιση μήνα μετά την έναρξη των μαθημάτων του πρώτου εξαμήνου σπουδών, όταν πλέον οι φοιτητές/τριες έχουν καταλήξει ως προς την κατεύθυνση που επιθυμούν να ακολουθήσουν.

Το Πρόγραμμα δίνει ιδιαίτερη σημασία στη συμβολή του θεσμού του ή της συμβούλου για την πρόοδο των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών και το συντονισμό του ατομικού προγράμματος σπουδών κάθε φοιτητή/τριας.

Το ακαδημαϊκό έτος

Η ετήσια διάρκεια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι ίδια με εκείνη του προπτυχιακού κύκλου. Τα μαθήματα διδάσκονται σε εξαμηνιαία βάση που συμπίπτει με αυτή του προπτυχιακού κύκλου. Ως ημερομηνία έναρξης των μαθημάτων ορίζεται κατά κανόνα για το μεν χειμερινό εξάμηνο η δεύτερη Δευτέρα του Οκτωβρίου ενώ για το εαρινό η τελευταία Δευτέρα του Φεβρουαρίου.

Δομή του Προγράμματος

Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης Πολιτικής Επιστήμης και Κοινωνιολογίας απαιτείται η επιτυχής παρακολούθηση των προβλεπόμενων μαθημάτων καθώς και η εκπόνηση μεταπτυχιακής εργασίας ειδίκευσης. Αναλυτικότερα:

A. Παρακολούθηση Μαθημάτων

Κάθε φοιτητής/ήτρια θα πρέπει να παρακολουθήσει επιτυχώς δέκα (10) μαθήματα. Τα προσφερόμενα μαθήματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τα υποχρεωτικά και τα μαθήματα επιλογής:

- Το πρώτο εξάμηνο είναι κοινό για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες και των δύο κατευθύνσεων και περιλαμβάνει δύο υποχρεωτικά μαθήματα και ένα επιλογής. Στο πρώτο εξάμηνο διδάσκονται τα υποχρεωτικά μαθήματα *Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών* και *Ειδικά Θέματα Πολιτικής Θεωρίας*.
- Στο δεύτερο εξάμηνο οι φοιτητές και οι φοιτήτριες παρακολουθούν το υποχρεωτικό μάθημα της κατεύθυνσης που έχουν επιλέξει, δηλαδή, είτε *Σύγχρονα Ζητήματα Πολιτικής Δράσης και Εκπροσώπησης*, είτε *Κοινωνική Θεωρία και Έρευνα* και δύο (2) μαθήματα επιλογής.

- Στο τρίτο και τέταρτο εξάμηνο οι φοιτητές και οι φοιτήτριες επιλέγουν τα μαθήματα που θα παρακολουθήσουν ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους και την κατεύθυνση που προτίθενται να ακολουθήσουν. Στο β' έτος δηλαδή παρακολουθούν μόνο μαθήματα επιλογής.

Η παραπάνω κατανομή στα εξάμηνα των μαθημάτων επιλογής δύναται να τροποποιηθεί με τη σύμφωνη γνώμη της συντονιστικής επιτροπής του ΠΜΣ, ύστερα από σχετικό αίτημα του/της μεταπτυχιακού/ής φοιτητή/τριας.

Στο τέλος των σπουδών τους θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς την παρακολούθηση τριών (3) υποχρεωτικών μαθημάτων και επτά (7) μαθημάτων επιλογής, τέσσερα (4) από τα οποία θα πρέπει να είναι της κατεύθυνσης που έχουν επιλέξει.

Τόσο τα υποχρεωτικά μαθήματα κατεύθυνσης/εξειδίκευσης όσο και τα μαθήματα επιλογής χωρίζονται ανά κατεύθυνση. Σημαντικός αριθμός όμως μαθημάτων επιλογής λόγω της εγγύτητας των γνωστικών αντικειμένων προσφέρονται και στις δύο κατευθύνσεις. Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό μαθημάτων επιλογής τα οποία συμβάλλουν στην εξειδίκευση των φοιτητών και φοιτητριών στα πεδία προτίμησής τους. Τα μαθήματα επιλογής που προσφέρονται κάθε χρόνο καθορίζονται ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των διδασκόντων/ουσών και τις ανάγκες του προγράμματος. Βασική προτεραιότητα του Προγράμματος αποτελεί η παροχή σε όλους τους φοιτητές και τις φοιτήτριες της δυνατότητας να μπορούν να παρακολουθήσουν κατά τα δύο έτη των σπουδών τους όλα τα μαθήματα επιλογής που επιθυμούν.

Δηλώσεις Μαθημάτων

Η δήλωση μαθημάτων γίνεται ανά εξάμηνο και υποβάλλεται από τους φοιτητές/ήτριες αμέσως μετά την ολοκλήρωση των δύο πρώτων εβδομάδων διδασκαλίας των μαθημάτων του εξαμήνου. Μετά την προθεσμία αυτή δεν υπάρχει δυνατότητα αλλαγής μαθήματος επιλογής.

Υποχρεωτική Παρακολούθηση

Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Ανεπαρκής παρακολούθηση (πέραν των δύο προβλεπόμενων απουσιών ανά μάθημα) συνιστά λόγο διαγραφής από το ΠΜΣ. Μόνο εξαιρετικά σοβαροί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν εξαίρεση από τον παραπάνω κανόνα και αυτό κατόπιν απόφασης της Συντονιστικής Επιτροπής του ΠΜΣ, παρουσία των εκπροσώπων των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών.

Αναστολή Σπουδών

Μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/τρια που λόγω σημαντικού κωλύματος δε δύναται να παρακολουθήσει τα μαθήματα του Προγράμματος, μπορεί με αίτησή του/της προς τη Συντονιστική Επιτροπή να ζητήσει άδεια μη παρακολούθησης και αντίστοιχη παράταση των σπουδών του/της.

Αξιολόγηση Φοιτητών

Η αξιολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών/φοιτητριών του Προγράμματος γίνεται στη δεκαβάθμια κλίμακα με βάση το 5 (πέντε).

Επανεξέταση σε υποχρεωτικό μάθημα επιτρέπεται μόνο μία φορά, το Σεπτέμβριο του ακαδημαϊκού έτους κατά το οποίο αυτό διδάχθηκε.

Μεταπτυχιακός/ή φοιτητής/τρια δεν δικαιούται να μεταφέρει στην περίοδο του Σεπτεμβρίου περισσότερα από δύο (2) υποχρεωτικά μαθήματα.

Στο τέλος του πρώτου έτους οι φοιτητές και οι φοιτήτριες πρέπει οπωσδήποτε να έχουν περάσει όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα.

Για την καλύτερη λειτουργία του προγράμματος οι φοιτητές και οι φοιτήτριες που παρακολουθούν ένα μάθημα επιλογής δεν πρέπει να υπερβαίνουν τους δεκαπέντε (15).

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του Προγράμματος έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν το υποχρεωτικό μάθημα της άλλης κατεύθυνσης από εκείνη που έχουν επιλέξει ως μάθημα επιλογής.

Επανεξέταση ή μεταφορά σε άλλη περίοδο δεν προβλέπεται για κανένα μάθημα επιλογής. Απόρριψη σε μάθημα επιλογής συνεπάγεται την αντικατάστασή του από νέο μάθημα επιλογής σε επόμενο εξάμηνο.

Όσοι φοιτητές και φοιτήτριες δεν έχουν συμπληρώσει τον αναγκαίο αριθμό μαθημάτων τον Ιούνιο του δεύτερου έτους διαγράφονται από το ΠΜΣ.

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές και φοιτήτριες μπορούν, αν επιθυμούν, να παρακολουθήσουν ως ακροατές/τριες περισσότερα μαθήματα επιλογής από τα οριζόμενα ως κατώτατο όριο από το Πρόγραμμα.

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του ΠΜΣ έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν μέχρι δύο (2) μαθήματα από άλλα μεταπτυχιακά προγράμματα του Πανεπιστημίου Αθηνών ή άλλων συναφών ΑΕΙ με τη σύμφωνη γνώμη του/της συμβούλου καθηγητή/τριας και την έγκριση της Συντονιστικής Επιτροπής.

B. Εκπόνηση μεταπτυχιακής εργασίας ειδίκευσης.

Στο τέταρτο (δ') εξάμηνο σπουδών εκπονείται η μεταπτυχιακή εργασία ειδίκευσης. Ο/Η φοιτητής/ήτρια σε συνεργασία με τον/την σύμβουλο καθηγητή/ήτρια προτείνει το θέμα της διπλωματικής εργασίας καθώς και τον/την επιβλέποντα/ουσα και εγκρίνεται από την Συντονιστική Επιτροπή. Ο/Η σύμβουλος δύναται να ταυτίζεται ή να διαφέρει από τον/την επιβλέποντα/ούσα.

Η εργασία, που παρακολουθείται από τον/την επιβλέποντα/ουσα, αξιολογείται από τον/την ίδιο/α και δύο ακόμα μέλη ΔΕΠ, ένα εκ των οποίων δύναται να προέρχεται από άλλο πρόγραμμα μεταπτυχιακών ή προπτυχιακών σπουδών με βάση τη συνάφεια του ερευνητικού αντικειμένου. Ο/Η φοιτητής/ήτρια είναι υπεύθυνος για την έγκαιρη επιλογή και κοινοποίηση του τίτλου της μεταπτυχιακής εργασίας ειδίκευσης προς έγκριση στη Συντονιστική Επιτροπή, με τελική προθεσμία την έναρξη των μαθημάτων του τετάρτου εξαμήνου σπουδών. Η τελική ημερομηνία παράδοσης των μεταπτυχιακών εργασιών ειδίκευσης ορίζεται η 30^η Ιουνίου του δεύτερου ακαδημαϊκού έτους.

Αλλαγή του θέματος ή του τίτλου της μεταπτυχιακής εργασίας ειδίκευσης επιτρέπεται μόνο κατόπιν έγκρισης του επιβλέποντος μέλους ΔΕΠ και ακολούθως κοινοποίησης και έγκρισης της Συντονιστικής Επιτροπής.

Παράταση για την παράδοση της μεταπτυχιακής εργασίας ειδίκευσης πέραν της 30^{ης} Ιουνίου του δεύτερου ακαδημαϊκού έτους, μπορεί να δοθεί μόνο με σύμφωνη γνώμη του

επιβλέποντος μέλους ΔΕΠ και της Συντονιστικής Επιτροπής, και δεν μπορεί να ξεπερνά την 15^η Σεπτεμβρίου.

Το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης απονέμεται σε όσους/ες έχουν επιτυχώς παρακολουθήσει τα προβλεπόμενα μαθήματα και έχουν ολοκληρώσει με επιτυχία τη Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδίκευσης.

3.3. Προσφερόμενα Μαθήματα Ακαδημαϊκού Έτους 2015-2016

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ			
Υποχρεωτικά Μαθήματα (Α΄ Εξαμήνου)			
201	Ειδικά Θέματα Πολιτικής Θεωρίας	Βαλλιάνος Περικλής	15 ECTS
202	Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών	Κουζέλης Γεράσιμος, Τσίρμπας Γιάννης	15 ECTS
Μαθήματα Επιλογής (Α΄ Εξαμήνου και Γ΄ Εξαμήνου)			
106	Ανάλυση Λόγου	Δοξιάδης Κύρκος	7,5 ECTS
110	Η Ισότητα και οι Ερμηνείες της	Μολύβας Γρηγόρης	7,5 ECTS
117	Η Δεκαετία του '80: Από την Αλλαγή στη Πτώση του Τείχους	Νικολακόπουλος Ηλίας, Καραμανωλάκης Β, κ.α.	7,5 ECTS
130	Ζητήματα Κοινωνιολογίας του Σώματος	Μακρυνιώτη Δήμητρα	7,5 ECTS
131	Beyond Sovereign Debt	Σπουρδαλάκης Μιχάλης	7,5 ECTS
137	Κοινωνιολογία της Οικογένειας, του Έρωτα και του Γάμου: Η Κρίση του Μεταπολιτευτικού Παραδείγματος	Παναγιωτόπουλος Παναγής	7,5 ECTS
112	Ελληνική Κοινωνία και Πολιτική	Παπαβλασόπουλος Ευθύμιος	7,5 ECTS

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ			
Υποχρεωτικά Μαθήματα (Β' Εξαμήνου)			
203	Σύγχρονα Ζητήματα Πολιτικής Δράσης και Εκπροσώπησης (Π)	Χρήστος Λυριντζής	15 ECTS
204	Κοινωνική Θεωρία και Έρευνα (Κ)	Δοξιάδης Κύρκος, Κουζέλης Γεράσιμος, Κύρτσης Αλέξανδρος- Ανδρέας, Μακρυνιώτη Δήμητρα	15 ECTS
Μαθήματα Επιλογής (Β' Εξαμήνου και Δ' Εξαμήνου)			
115	Σύγχρονα Ζητήματα Πολιτικής Δράσης και Εκπροσώπησης (Π)	Χρήστος Λυριντζής	7,5 ECTS
116	Κοινωνική Θεωρία και Έρευνα (Κ)	Δοξιάδης Κύρκος, Κουζέλης Γεράσιμος, Κύρτσης Αλέξανδρος- Ανδρέας, Μακρυνιώτη Δήμητρα	7,5 ECTS
111	Θεωρίες Εθνικισμού	Λέκκας Παντελής	7,5 ECTS
132	Στοχαστικές Ομαδοποιήσεις του Κοινωνιολογικού Προβληματισμού	Τάτσης Νικόλαος	7,5 ECTS
119	Οικονομία, Κοινωνία και Πολιτική μετά το Τέλος του Οργανωμένου Καπιταλισμού (1973-2008)	Κύρτσης Αλέξανδρος- Ανδρέας	7,5 ECTS
120	Φύλο και Θεωρία της Δημοκρατίας	Παντελίδου-Μαλούτα Μάρω	7,5 ECTS
121	Η Πολιτική Φιλοσοφία του Γερμανικού Ιδεαλισμού	Βαλλιάνος Περικλής	7,5 ECTS
133	Η Πολιτική της Αναπαράστασης	Κουζέλης Γεράσιμος	7,5 ECTS
134	Τέχνη και Εξουσία	Μεταξάς Αναστάσιος- Ιωάννης Δ.	7,5 ECTS

125	Κοινωνική Θεωρία και Αριστερά	Δοξιάδης Κύρκος, Κουζέλης Γεράσιμος, Σπουρδαλάκης Μιχάλης	7,5 ECTS
135	Θεσμοί Κοινωνικής Ευθύνης και Κοινωνική Αλληλεγγύη II	Κουζέλης Γεράσιμος	7,5 ECTS
136	Η Πολιτική Οικονομία του Καπιταλισμού τον 21 ^ο Αιώνα	Κουτσιαράς Νίκος	7,5 ECTS
138	Ο Εταιρισμός στην Ευρώπη & την Ελλάδα στην Εποχή των Επαναστάσεων: Η Φιλική Εταιρία στο Διεθνές της Πλαίσιο	Γιακωβάκη Νάσια	7,5 ECTS
Κατευθύνσεις (Δ' Εξαμήνου)			
301	Κατεύθυνση Πολιτικής Ανάλυσης και Πολιτικής Θεωρίας		22,5 ECTS
302	Κατεύθυνση Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνικής Έρευνας		22,5 ECTS
ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΝΤΑΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ			
129A	Μεγάλοι Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί: Το Παράδειγμα της Κεντρικής και Νοτιοανατολική Ευρώπης	Φωκάς Νίκος	7,5 ECTS
126	Culture and Communication	Ξιναρή Χάρης	7,5 ECTS
127	Culture and Politics. The Politics of Culture	Καρύδας Δημήτρης	7,5 ECTS

Πιστωτικές μονάδες (ECTS)

Σε κάθε ένα από τα τρία υποχρεωτικά μαθήματα του ΠΜΣ αντιστοιχούν 15 πιστωτικές μονάδες. Σε κάθε ένα από τα επτά μαθήματα επιλογής του ΠΜΣ αντιστοιχούν 7,5 πιστωτικές μονάδες. Στη Διπλωματική Εργασία αντιστοιχούν 22,5 πιστωτικές μονάδες. Γενικό Σύνολο Πιστωτικών Μονάδων: 120 πιστωτικές μονάδες.

Οι μονάδες αυτές αντιπροσωπεύουν τον φόρτο εργασίας που πρέπει να καταβάλει ο φοιτητής/τρια (συμμετοχή στα μαθήματα και στις εν γένει εκπαιδευτικές δραστηριότητες, εκπόνηση εργασιών κλπ).

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

4.1. Χειμερινό Εξάμηνο

4.1.1. Υποχρεωτικά Μαθήματα (Α' Εξαμήνου)

Ειδικά Θέματα Πολιτικής Θεωρίας (201)

Βαλλιάνος Περικλής, Καθηγητής

Το μάθημα αυτό αποσκοπεί στο να οργανώσει θεματικά όλο το υπόβαθρο των θεωρητικών γνώσεων που οφείλει να διαθέτει ο μεταπτυχιακός φοιτητής για να μπορέσει στη συνέχεια να εμβαθύνει στους επιμέρους τομείς και τις εξειδικεύσεις που του προσφέρει το μεταπτυχιακό πρόγραμμά μας.

Από τη σκοπιά αυτή η ύλη του μαθήματος είναι ολόκληρη η παράδοση της πολιτικής και της κοινωνικής σκέψης από τις απαρχές της μέχρι και τις ημέρες μας. Επιστρέφουμε στα κλασικά κείμενα για μια νέα ματιά σε κεντρικά ζητήματα που εγείρονται εκεί, με το όφελος πλέον της πείρας που έχει αποκομίσει ο φοιτητής από την προπτυχιακή του σταδιοδρομία. Για το λόγο αυτό οι προσεγγίσεις δεν είναι πλέον εγκυκλοπαιδικού τύπου, αλλά αναγνωρίζουν θεματικές ενότητες και κρίσιμες προβληματικές οι οποίες ξεχωρίζονται και συνδέονται κατά το δυνατόν με τα προβλήματα της σημερινής εποχής. Γίνεται επίσης προσπάθεια να προσεγγίσουμε κατά το δυνατόν και τη σύγχρονη θεωρητική προβληματική. Το κύριο βάρος της διδασκαλίας του μαθήματος πέφτει ως εκ τούτου στους ίδιους τους φοιτητές οι οποίοι αναλαμβάνουν με δικές τους παρουσιάσεις την ανάπτυξη των θεμάτων που έχουν επιλεγεί σε συνεννόηση με το διδάσκοντα. Ακολουθούν συζητήσεις πάνω σε κάθε μια από αυτές τις παρουσιάσεις και ο διδάσκων στο τέλος δίνει μια συνοπτική θεώρηση των ζητημάτων και των εναλλακτικών προσεγγίσεων που εκτέθηκαν.

Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών (202)

Κουζέλης Γεράσιμος, Καθηγητής

Τσίρμπας Γιάννης, Λέκτορας

Στόχος του μαθήματος είναι να εξοικειωθούν οι φοιτητές με τη λογική και τις μεθόδους των κοινωνικών επιστημών, καθώς και με τις απαιτήσεις της επιστημονικής έρευνας.

Στο πρώτο μέρος του μαθήματος εξετάζονται οι επιστημολογικές προϋποθέσεις και συνέπειες των μεθοδολογικών επιλογών. Η έμφαση βρίσκεται στην αποσαφήνιση της διαδικασίας με την οποία αποκτάται καινούρια γνώση μέσω της έρευνας. Ο στόχος αυτός επιβάλλει τη διευκρίνιση της ίδιας της έννοιας της επιστημονικής γνώσης και την οροθέτησή της, σύμφωνα με τις αντικρουόμενες και ιστορικά εναλλασσόμενες παραδόσεις και «σχολές». Επιβάλλει επίσης την εξέταση των όρων κάτω από τους οποίους εξασφαλίζεται η παραγωγή γνώσης στην ερευνητική πρακτική και των ιδιαίτερων απαιτήσεων που θέτει η διερεύνηση αντικειμένων των κοινωνικών επιστημών. Στο δεύτερο μέρος εξετάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά και στάδια της ερευνητικής διαδικασίας στις κοινωνικές επιστήμες, καθώς και οι διαφορετικές ερευνητικές τεχνικές. Η έμφαση εδώ δίνεται στην άμεση και μέσω παραδειγμάτων χρήση διαφορετικών μεθόδων και τεχνικών, στην άσκηση εφαρμογής τους. Η κατάρτιση στο σχεδιασμό και τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας προϋποθέτει την εξοικείωση με τις ιδιαίτερες πτυχές και απαιτήσεις των διαφορετικών προσεγγίσεων και την ανάπτυξη της ικανότητας κριτικού ελέγχου τους.

4.1.2. Μαθήματα Επιλογής (Α΄ Εξαμήνου και Γ΄ Εξαμήνου)

Ανάλυση Λόγου (106)

Δοξιάδης Κύρκος, Καθηγητής

Δύο είναι οι κεντρικοί στόχοι αυτού του μαθήματος: Πρώτον, να καταδειχθεί ο κριτικός χαρακτήρας της ανάλυσης λόγου, και δεύτερον, να περιχαρακωθεί η ιδιαιτερότητά της ως εναλλακτικής μεθοδολογικής προσέγγισης που αφορά το ευρύτερο πεδίο των κοινωνικών επιστημών.

Για λόγους που θα καταφανούν στη συνέχεια, θα αρχίσουμε από την αποσαφήνιση του δεύτερου. Η μεθοδολογική ιδιαιτερότητα της ανάλυσης λόγου θα θεμελιωθεί επί τη βάσει των ακόλουθων αρχών:

Θεωρώντας ως βασική φιλοσοφική ιδιότητα του λόγου τη σύνδεση μεταξύ υποκειμενικότητας και αντικειμενικότητας, η ανάλυση λόγου που προτείνεται στο μάθημα εντάσσει τον εαυτό της στο ευρύτερο πλαίσιο μιας νέας κοινωνικο-φιλοσοφικής προσέγγισης, η οποία διαφοροποιείται από τις κυρίαρχες σχετικές προσεγγίσεις ως εξής: Πρόκειται για έναν υλισμό, που προσπαθεί να αποφεύγει το ρητό ή άρρητο ιδεαλισμό όλων των εκδοχών του εγγελιανισμού (συμπεριλαμβανομένων και των μαρξιστικών), αλλά και τον αναγωγισμό του οικονομισμού, την έλλειψη ιστορικής προοπτικής της φαινομενολογίας, αλλά και την υπερβολικά ποσοτική μεθοδολογία του εμπειριστικού θετικισμού.

Η μεθοδολογική αυστηρότητα της προτεινόμενης ανάλυσης λόγου αφορά μια νέα αντίληψη περί συστηματικότητας στις κοινωνικές επιστήμες, που φιλοδοξεί να απαλλαγεί πλήρως από πάσης φύσεως καρτεσιανής ή θετικιστικής προέλευσης «ενοχές». Αναφερόμαστε εδώ κυρίως στην άποψη που εξακολουθεί να επικρατεί ότι η μόνη έγκυρη επιστημονική γνώση είναι η βέβαιη γνώση ή η γνώση που στηρίζεται σε επακριβώς προσδιορισμένες πιθανότητες. Από την άλλη όμως, η νέα αυτή αντίληψη περί συστηματικότητας αρνείται τον απόλυτο σχετικισμό που διακρίνει πολλές ιστορικιστικές και «μεταμοντέρνες» θεωρήσεις των κοινωνικών επιστημών: Η εγκατάλειψη του στόχου της αναίρεσης της αμφιβολίας και της συνακόλουθης εγκαθίδρυσης της βεβαιότητας, καθώς και του ακριβούς προσδιορισμού των πιθανοτήτων, δεν ισοδυναμεί με την εγκατάλειψη κάθε αξίωσης για επιστημονική εγκυρότητα. Πρόκειται όμως για μια εγκυρότητα που θεμελιώνεται επί τη βάσει ακριβώς της ιδιαιτερότητας της ανάλυσης λόγου ως επιστημονικής πρακτικής. Μ' άλλα λόγια, η αξίωση για επιστημονική εγκυρότητα στην περίπτωση της ανάλυσης λόγου συνταυτίζεται με την αξίωση να είναι αυτή αποτελεσματική ως κριτική πρακτική.

Και ερχόμαστε έτσι στον πρώτο κεντρικό στόχο του μαθήματος, ήτοι στην κατάδειξη του κριτικού χαρακτήρα της ανάλυσης λόγου. Εδώ βέβαια δεν εξομοιώνεται η κριτική με αυτό που αποκαλούμε «κριτική σκέψη» αναφερόμενοι σε μια βασική ιδιότητα της επιστημονικής σκέψης εν γένει, διότι σ' αυτή την περίπτωση είναι αυτονόητο ότι δεν θα κατοχυρωνόταν καμία ιδιαιτερότητα της ανάλυσης λόγου. Ο όρος «κριτική» εδώ υποδηλώνει τη σημασία της κριτικής με την καντιανή έννοια, και πιο συγκεκριμένα, με την έννοια που χρησιμοποιείται στην καντιανή διαλεκτική. Το μάθημα αποσκοπεί σε μια υλιστική επανενεργοποίηση ή αντιστροφή, τρόπον τινά, της καντιανής διαλεκτικής. Διατηρώντας το στόχο της «αποκάλυψης» (ή «έκθεσης») της πλάνης των υποστασιοποιημένων ιδεών από τη σκοπιά της περατότητας, η διαδικασία της «αποκάλυψης» δεν θα συνίσταται στην κριτική τους βάσει των ορίων της γνώσης που θεμελιώνει η υπερβατική λογική, αλλά στην κατάδειξη των εξουσιαστικών τους αποτελεσμάτων. Μ' άλλα λόγια, η υλιστική κριτική της υποστασιοποίησης εδώ θα συμπίπτει με μια πολιτική κριτική, που θα συνίσταται στην

αποκάλυψη εκείνων των στοιχείων της κοινωνίας και του πολιτισμού που συντελούν στη διατήρηση μορφών εξουσίας διά μέσου της άκριτης αποδοχής της αντικειμενικής ισχύος ορισμένων ιδεών ή συστημάτων σκέψης που οριοθετούν το πράττειν.

Εννοείται ότι μια τέτοια προσέγγιση δεν μπορεί να περιορίζεται στην στενώς εννοούμενη εσωτερική λογική δομή του υπό εξέταση κειμένου. Στο μάθημα θα διερευνηθούν κείμενα η πολιτική σημασία των οποίων θα γίνεται αντιληπτή διά μέσου μιας προσέγγισης που διαρκώς συνδέει το λόγο τόσο με τα αναφερόμενά του όσο και με τις υλικές συνθήκες ύπαρξής του. Σε γενικές γραμμές, θα χρησιμοποιηθεί κυρίως μια μέθοδος εμπνευσμένη από την αρχαιολογία της γνώσης του Michel Foucault, η οποία στηρίζεται στους ακόλουθους άξονες ανάλυσης:

- Άξονας αντικειμένων: Διάκριση και συσχέτιση μεταξύ των εξωτερικών και των εσωτερικών αναφερομένων του υπό εξέταση κειμένου. Σ' ένα μυθιστόρημα, για παράδειγμα, εξωτερικά αναφερόμενα είναι η ιστορική περίοδος στην οποία αυτό αναφέρεται, τα πολιτιστικά στοιχεία της κοινωνίας όπου εξελίσσεται η δράση, κ.ο.κ., μ' άλλα λόγια τα στοιχεία που υπάρχουν ανεξάρτητα από το ίδιο το κείμενο, παρ' όλο που γίνεται αναφορά σε αυτά μέσα στο κείμενο. Εσωτερικά αναφερόμενα είναι στοιχεία όπως οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες και η πλοκή.

- Άξονας τρόπων εκφοράς: Αυτός χωρίζεται σε δύο σκέλη. Το πρώτο αφορά τις εξωτερικές συνθήκες εκφοράς του κειμένου, για παράδειγμα, η χρονολογία και ο τόπος έκδοσης, η κυκλοφορία αντιτύπων κ.ο.κ. Ακόμη, αν πρόκειται για άλλο μέσο, όπως τηλεόραση ή κινηματογράφος, τα αντίστοιχα: οι συνθήκες και οι συντελεστές της παραγωγής, αλλά και το κοινό προς το οποίο απευθύνεται. Το δεύτερο είναι οι εσωτερικές συνθήκες εκφοράς, και έχει να κάνει κυρίως με τα υποκείμενα της εκφοράς και της απεύθυνσης, ιδωμένα όχι μόνο στο επίπεδο του συγγραφέα, αλλά και στον τρόπο αφήγησης αν πρόκειται για αφήγηση, καθώς και στους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους εμπλέκονται τα υποκείμενα του επιστημονικού λόγου αν πρόκειται για επιστημονικό κείμενο.

- Άξονας εννοιών: Στα επιστημονικά κείμενα, είναι σαφές περί τίνος πρόκειται: οι διάφορες επιστημονικές έννοιες που ενυπάρχουν στο κείμενο και που έχουν κάποια ξεχωριστή σημασία ως προς αυτό. Στα μυθοπλαστικά κείμενα, οι έννοιες εμπεριέχονται κατά έμμεσο τρόπο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό. Συχνά βλέπουμε σε μυθοπλαστικά κείμενα να ενυπάρχουν φιλοσοφικές ή ψυχαναλυτικές έννοιες, καθώς και έννοιες από το ευρύτερο πεδίο των επιστημών του ανθρώπου και όχι μόνο.

- Άξονας θεματικών: Τέλος, ο άξονας θεματικών είναι ο πιο άμεσα πολιτικός άξονας, υπό την έννοια ότι σ' αυτόν εντάσσονται τα διάφορα θέματα που ανακύπτουν σε κάποιο κείμενο ως αντικείμενα διαμάχης, ως διακυβεύματα, τρόπον τινά. Σ' ένα κείμενο ιστορίας του εμφυλίου πολέμου, μια τέτοια θεματική θα μπορούσε να είναι οι ευθύνες της Αριστεράς, για παράδειγμα. Σ' ένα μυθιστόρημα που αναφέρεται σε ερωτικές σχέσεις, μια παρόμοια θεματική θα μπορούσε να είναι η χειραφέτηση των γυναικών. Εννοείται ότι κατά κανόνα σε κάθε κείμενο μπορούν να εντοπιστούν πολλαπλές θεματικές.

Πληροφορίες σχετικές με τη βιβλιογραφία θα δοθούν στο πρώτο μάθημα.

Η Ισότητα και οι Ερμηνείες της (110)

Μολύβας Γρηγόρης, Αναπληρωτής Καθηγητής

Σκοπός του μαθήματος είναι να εξετάσει τα βαθύτερα φιλοσοφικά προβλήματα που ανακύπτουν στην προσπάθεια υπεράσπισης της αρχής της ισότητας. Ειδικότερα, (α) θα διερευνηθεί η ισότητα σε σχέση με ανταγωνιστικές (;) αρχές, όπως κυρίως η ελευθερία, η μεγιστοποίηση της ευημερίας, η προσωπική αξία και συνεισφορά σε μια συλλογική προσπάθεια. Είναι η ισότητα συμβατή με την ελευθερία και με βάση ποια αντίληψη; Είναι προτιμότερη η ισότητα προς τα κάτω από την ανισότητα προς τα πάνω (the leveling down objection); Πώς σταθμίζονται ή αξιολογούνται μεταβλητές όπως το μέγεθος του αγαθού ή της απώλειας, ο αριθμός των ενεχόμενων προσώπων, η αξιολόγηση τους κ.ο.κ., στο πλαίσιο μίας εξισωτικής και μίας τελολογικής θεωρίας; (β) Ακόμα και αν πράγματι θεωρούμε την ισότητα ως θεμελιωτική αρχή, εξακολουθεί να παραμένει ανοικτό το ερώτημα ποια είναι η καλύτερη ερμηνεία της, δηλ. τι είναι αυτό ως προς το οποίο πιστεύουμε ότι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ή να καταστούν ίσοι μέσα από αναδιανεμητικές πολιτικές: ως προς τις ευκαιρίες (τυπικές ή ουσιαστικές), ως προς το αποτέλεσμα, ως προς τις δυνατότητες, ως προς την ηδονή, ως προς μια αντικειμενική διάσταση ευζωίας, ως προς τους πόρους που έχουν διαθέσιμους, ως προς την πολιτική ισχύ; κ.ο.κ. Η προσέγγιση αυτών των ερωτημάτων προϋποθέτει μία σαφέστερη αντίληψη για το τι σημαίνει «πρόσωπο», «επιλογή», «ευθύνη», «περιστάσεις», «τύχη», «μέριμνα», «σεβασμός».

Βιβλιογραφία

Ελληνική:

R. Dworkin, Ισότητα, Πόλις 2006

T. Nagel, Ισότητα και αμεροληψία, Εκκρεμές 2011

J. Rawls, Θεωρία της δικαιοσύνης, Πόλις 2001, κεφ. 2, 4-5

A. Sen, Επανεξετάζοντας την ισότητα, Καστανιώτης 2004

Αγγλική:

Βασικές συλλογές:

H. Bedau (επιμ.), Justice and Equality, Prentice-Hall 1971

A. Mason (επιμ.), Ideals of Equality, Blackwell 1998

Άρθρα-Βιβλία:

E. Anderson, 'What is the Point of Equality', Ethics 109 (1999) 287-337.

R. Arneson, 'Equality and Equal Opportunity for Welfare', Philosophical Studies 56/1 (1989) 77-93

G. A. Cohen, 'On the Currency of Egalitarian Justice', Ethics 99/4 (1989) 906-44· R. Dworkin, Sovereign Virtue, Harvard 2000

H. Frankfurt, The Importance of What We Care About, Cambridge 1988, κεφ. 11

J.R. Lucas, 'Against Equality', Philosophy 40/154 (1965) 296-307

J. Raz, The Morality of Freedom, Oxford 1996, ιδίως κεφ. 9

Scheffler, 'What is Egalitarianism?', Philosophy and Public Affairs 31/1 (2003) 5-39

L. Temkin, Inequality, Oxford 1993

D. Parfit, Reasons and Persons, Oxford 1984, κεφ. 15-19

Wolff, J. 'Fairness, Respect, and the Egalitarian Ethos', Philosophy and Public Affairs 27/2 (1998) 98-122

Η Δεκαετία του '80: Από την Αλλαγή στη Πτώση του Τείχους (117)

Δέδε Κατερίνα (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών)
 Καλλιβρετάκης Λεωνίδας (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών)
 Καραμανωλάκης Βαγγέλης (Πανεπιστήμιο Αθηνών-ΑΣΚΙ)
 Νικολακόπουλος Ηλίας (Πανεπιστήμιο Αθηνών-ΑΣΚΙ)
 Ριζάς Σωτήρης (Ακαδημία Αθηνών)
 Σακελλαρόπουλος Τάσος (Μουσείο Μπενάκη-ΑΣΚΙ)

Τριανταπέντε περίπου χρόνια μετά την εγκαθίδρυση της «Αλλαγής» τον Οκτώβριο του 1981, η δεκαετία του '80 αποτελεί, αδιαμφισβήτητα μια κρίσιμη περίοδο για την κατανόηση της εξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας. Η άνοδος για πρώτη φορά στη χώρα μιας σοσιαλιστικής κυβέρνησης σηματοδοτήθηκε ως τομή που τερμάτιζε το μετεμφυλιακό κράτος, αναδείκνυε νέα κοινωνικά στρώματα και αναιρούσε τον πολιτικό αποκλεισμό ενός σημαντικού τμήματος της ελληνικής κοινωνίας. Η κυβερνητική αλλαγή συνδέθηκε με μια σειρά από μείζονες αλλαγές, όπως, το οικογενειακό δίκαιο, η ισότητα των δυο φύλων, το Εθνικό Σύστημα Υγείας και η αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης. Οκτώ χρόνια αργότερα, το σκάνδαλο Κοσκωτά και η συγκυβέρνηση ΝΔ- ενιαίου Συνασπισμού, θα αποτελούσαν τον επίλογο αυτής της δεκαετίας και τον προπομπό των όσων θα ακολουθούσαν. Το πέρασμα σε μια νέα εποχή δεν αφορούσε μόνο τη χώρα μας αλλά όλο τον κόσμο, όπως αποτυπώθηκε στην πτώση του Τείχους και στην κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ. Στόχος του σεμιναρίου είναι να μελετήσει τη συγκεκριμένη περίοδο στο πλαίσιο των διεθνών εξελίξεων. Η πολιτική ζωή, η ΕΟΚ, η εξωτερική πολιτική και οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, η οικονομία, οι αλλαγές στο δίκαιο, τα κινήματα, η πολιτιστική κίνηση αποτελούν ορισμένα από τα θέματα που θα μελετηθούν στο συγκεκριμένο σεμινάριο, αξιοποιώντας τις αρχειακές και έντυπες συλλογές των ΑΣΚΙ για την περίοδο.

Ζητήματα Κοινωνιολογίας του Σώματος (130)

Μακρυνιώτη Δήμητρα, Καθηγήτρια, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Αντλώντας από τις θεωρητικές θέσεις του Μ. Foucault και του G. Agamben το μάθημα προσεγγίζει το σώμα ως τόπος πολιτικής διαμάχης, διεκδίκησης και αντίστασης. Αποδεδειγμένο από τον ουδέτερο- φυσικό χαρακτήρα του, το σώμα εμπλέκεται σε σχέσεις εξουσίας/κυριαρχίας και γίνεται αντικείμενο παρατήρησης, κατηγοριοποίησης και αξιολόγησης του κατόχου του, ενώ παράλληλα τροφοδοτεί ένα φάσμα κοινωνικών πρακτικών μέσω των οποίων συγκροτούνται οι έννοιες του «φυσιολογικού» και του μη «φυσιολογικού» και νομιμοποιούνται μηχανισμοί διαχείρισης της ετερότητας.

Επίσης, με αφετηρία τη θέση ότι η ζωή και ο θάνατος δεν είναι αποκλειστικά και μόνο βιολογικά γεγονότα, το μάθημα διερευνά την κοινωνική και πολιτική τους διάσταση. Όπως θα υποστηριχθεί, το ζήτημα της ανθρώπινης θνητότητας βρίσκεται στην καρδιά ποικίλων μορφών πολιτικής που αφορούν τη ζωή, τη διαφύλαξη και επέκτασή της αλλά και την εξόντωσή της, όταν αυτή κρίνεται απειλητική και επικίνδυνη. Σε αυτή τη λογική ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ηλικίωση και την ανθρώπινη φθορά, την ασθένεια και το τραύμα, τη γενοκτονία, το Ολοκαύτωμα και τις «εξαφανίσεις» ως πολιτικές διαχείρισης της ζωής «ανεπιθύμητων άλλων».

Κοινωνιολογία της Οικογένειας, του Έρωτα και του Γάμου: Η Κρίση του Μεταπολιτευτικού Παραδείγματος (137)

Παναγιωτόπουλος Παναγής, Επίκουρος Καθηγητής

Η αποδιάρθρωση των συγκροτημένων κοινωνικών και πολιτικών ταυτοτήτων και η ανάδειξη του ατόμου ως φορέα και παραγωγού της ίδιας του της ευημερίας υποχρέωσε την κοινωνιολογία να αναζητήσει την κοινωνική μεταβολή σε πεδία που είχαν παραμεληθεί για δεκαετίες. Η ατομικιστική επανάσταση της δεκαετίας του '60, ο ακόλουθος εκσυγχρονισμός του αστικού πολιτισμού και η μεταδημοκρατική συνθήκη ενσωμάτωσης στην παγκοσμιοποίηση οδήγησαν στην αναζήτηση νέων πεδίων κατάλληλων για την έρευνα της κοινωνικής αλλαγής.

Η οικογένεια έχει θεωρηθεί, ιδιαίτερα από τους κοινωνιολόγους της ανακλαστικής νεωτερικότητας αλλά όχι μόνον από αυτούς, ένα τέτοιο πεδίο. Ένα εργαστήριο παρατήρησης των κοινωνικών μετασχηματισμών. Είναι ο θεσμός στον οποίο ξεδιπλώνεται η ιδεολογία της ατομικής αυτοεκπλήρωσης και στον οποίο δοκιμάζονται οι πολιτισμικές δεσπόζουσες του ευδαιμονιστικού καπιταλισμού. Ταυτόχρονα, γίνεται ο τόπος στον οποίο επενδύονται όλα τα κράματα ανασφάλειας-προσδοκίας των σύγχρονων κοινωνιών της διακινδύνευσης, αλλά και το καταφύγιο μπροστά σε έναν κόσμο που γίνεται ολοένα και πιο αβέβαιος και απειλητικός. Η οικογένεια που συνάμα μετασχηματίζεται η ίδια δοκιμάζει και την σχέση παιδιών-γονέων και γίνεται το ιδανικό παράδειγμα για την κατανόηση των διαγενεακών σχέσεων, ανισοτήτων και συγκρούσεων. Η οικονομική και πολιτισμική ανασφάλεια μέσα στην οποία είναι βουτηγμένη η Ευρώπη εδώ και σχεδόν μια δεκαετία θα οξύνει αυτά τα χαρακτηριστικά.

Στην Ελλάδα οι διαγενεακές συγκρούσεις των δεκαετιών '70-'80 δεν άνοιξαν κοινωνικά ρήγματα και έμειναν ουσιαστικά αόρατες. Η κοινωνία αντί να ρηγματώνεται μοιάζει αντιθέτως να εκσυγχρονίζεται σε όλες τις ηλικίες, ακολουθώντας το κύμα της μεταπολιτευτικής πολιτικής ελευθερίας. Έτσι, μικροί και μεγάλοι ιδωμένοι από ένα εξωτερικό πρίσμα δεν διέρρηξαν τις σχέσεις τους. Πώς συνέβη κάτι τέτοιο; Τι σήμαινε; Ότι οι παλαιότερες γενιές δέχτηκαν τα αιτήματα των νέων για την χειραφέτησή τους; Ή ότι οι νέοι δεν διεκδίκησαν ποτέ τίποτα και αναπαρήγαγαν κάποιο παραδοσιακό μοντέλο ζωής; Γιατί δεν εμφανίζεται στην Ελλάδα το περίφημο χάσμα γενεών που κλώνιζε και άλλαξε τις κοινωνικές προσλαμβάνουσες σχέσεις στον δυτικό κόσμο, από τη δεκαετία του '60 και μετά; Γιατί η μετάβαση στην ατομικιστική δημοκρατία δεν συνοδεύεται από την διασάλευση του οικογενειακού μοντέλου οργάνωσης της ζωής;

Το σεμινάριο αποσκοπεί στην διερεύνηση ακριβώς αυτής της απορίας και προτείνει τον ακόλουθο επεξηγηματικό άξονα ως κεντρική υπόθεση εργασίας: οι διαγενεακές συγκρούσεις την μεταπολιτευτική περίοδο έγιναν αντικείμενο μιας διαρκούς διαπραγμάτευσης μέσα στην οικογένεια. Μια διαπραγμάτευση που αναπαρήγαγε ένα είδος διαγενεακής συναίνεσης, μια συμφωνία που ενσωματώνει τις πολιτισμικές δυναμικές της ευμάρειας και του ευδαιμονιστικού καταναλωτισμού στα παραδοσιακά μοντέλα οργάνωσης του μέλλοντος, υπό την γονεϊκή στρατηγική εποπτεία.

Συγκεκριμένα, τα αιτήματα της νεανικής χειραφέτησης ενσωματώθηκαν και χρηματοδοτήθηκαν εντός της οικογενειακής στέγης, με αντάλλαγμα την ευτεταγμένη ζωή στον ορίζοντα μιας εξ αναβολής ενηλικίωσης. Η χειραφέτηση ενσωματώθηκε περισσότερο ως βιωμένη εμπειρία μιας παρατεταμένης νεότητας, παρά ως τροποποίηση των τρόπων υποκειμενικοποίησης και εξατομίκευσης, στο μέτρο που οι νεότερες γενιές ακολουθούσαν,

εν τέλει, εγκεκριμένες από το οικογενειακό περιβάλλον γαμήλιες συμπεριφορές και επαγγελματική πορεία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο συναινετικό σχήμα είναι που διακυβεύεται από το 2010 και μετά και ότι ενδεχομένως αποτελεί και ένα από τα πιο ισχυρά πλην, όμως, κρυφά, κοινωνικά διακυβεύματα του πολιτικού και εκλογικού ανταγωνισμού, στο μέτρο που η προστασία από το κράτος (μέσω προσόδων ή/και μισθοδοσίας) είναι αναγκαία συνθήκη της αναπαραγωγής αυτού του μοντέλου, ενώ η κοινωνική πτώση μεγάλων μερίδων του πληθυσμού και η νεανική μετανάστευση δείχνει να παράγει νέες και αντίρροπες δυναμικές.

Έτσι, το σεμινάριο θα οργανώσει την ερευνητική ύλη και την διδακτική αλληλουχία ως εξής:

1. Βασικές έννοιες κοινωνιολογίας της οικογένειας στην Ευρώπη και την Ελλάδα
2. Αναδρομή στα νεανικά κινήματα χειραφέτησης της δεκαετίας του '60 και του '70 στον Δυτικό κόσμο και στην Ελλάδα
3. Ανασυγκρότηση της μεταπολιτευτικής περιόδου με όρους εξατομίκευσης, εκσυγχρονισμού των κοινωνικών σχέσεων και πολιτισμικού πλουραλισμού
4. Η δεκαετία του '80: η επιτυχής έναρξη του διαγενεακού δημοκρατικού συμβιβασμού
5. Η ερωτική εμπειρία στη Μεταπολίτευση: από την καθιέρωση της ελεύθερης σχέσης στην αγοραία απόλαυση και το κενό της φιληδονίας των ενηλίκων
6. Μετασηματισμοί της γαμήλιας τελετουργίας: ο αντεστρεμμένος συγκρητισμός στο απόγειό του
7. Η συναισθηματοποίηση και ψυχολογικοποίηση της κοινωνίας: μεσογειακές προσαρμογές της μητρικής στροφής και της «τρυφερής» ανατροφής των παιδιών

Οι φοιτητές που θα παρακολουθήσουν το μάθημα, θα αποκτήσουν μια πρώτη εποπτεία για ζητήματα που αφορούν τα κινήματα χειραφέτησης, τους μετασηματισμούς της ελληνικής κοινωνίας την τελευταία 40ετία και τα θεωρητικά πλαίσια που, αντλώντας από την παράδοση της ανακλαστικής κοινωνιολογίας, εκείνη της μελέτης των μορφών εξατομίκευσης και διακινδύνευσης και την πολιτισμική κοινωνιολογία, που θα τους επιτρέψουν να δοκιμάσουν υποθέσεις εργασίας πάνω στα πεδία του γάμου, της οικογένειας και του έρωτα σε ένα πρώτο ερευνητικό στάδιο.

Το μάθημα θα είναι σεμιναριακό και θα εμπλουτίζεται από την συμμετοχή εξωτερικών συνεργατών.

Οι φοιτητές θα αξιολογηθούν με δύο συμπληρωματικούς τρόπους: μια σύντομη προφορική παρουσίαση βιβλίου ή άρθρων (30% του τελικού βαθμού) και μια τελική εργασία ερευνητικού χαρακτήρα που θα αφορά τα πεδία 4-7 με υλικό από την οπτικοακουστική κουλτούρα, την εθνογραφία του ελληνικού διαμερίσματος (πως αποτυπώνονται οι διαγενεακές αντιφάσεις και σχέσεις στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον του αθηναϊκού διαμερίσματος), λογοτεχνικές αποτυπώσεις των διαγενεακών συγκρούσεων, μελέτη σύγχρονων γαμήλιων τελετών από τον ειδικευμένο τύπο και τους εξειδικευμένους φωτογράφους καθώς και άλλα πεδία που θα μπορούν να προτείνουν οι φοιτητές (70% του τελικού βαθμού).

Βιβλιογραφία θα διανεμηθεί στο πρώτο μάθημα.

Ελληνική Κοινωνία και Πολιτική (112)

Παπαβλασόπουλος Ευθύμιος, Λέκτορας, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Το μάθημα φιλοδοξεί να φωτίσει τους κρίσιμους μετασχηματισμούς του κοινωνικού και πολιτικού συστήματος της Μεταπολίτευσης και να συζητήσει κριτικά τις διαδικασίες συγκρότησης και τα βασικά χαρακτηριστικά του. Με ιδιαίτερη έμφαση στη σχέση και την επίδραση των οικονομικών, κοινωνικών δομών και σχέσεων πάνω στο «πολιτικό», το μάθημα θα επιχειρήσει την κριτική κατανόηση του πραγματολογικού υλικού, που η μέχρι σήμερα έρευνα έχει παράξει. Παρά τη λανθάνουσα χρονολογική περιοδολόγηση των επιμέρους θεματικών και τις σαφείς ιστορικές αναφορές το σεμινάριο δεν ασχολείται με την ιστορία του ελληνικού κοινωνικού και πολιτικού σχηματισμού.

Το σεμινάριο οργανώνεται γύρω από τέσσερις θεματικούς άξονες. Ειδικότερα: Εκκινά από την κριτική επισκόπηση των βασικών θεωρητικών προσεγγίσεων στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό και στη συνέχεια επικεντρώνει στη διαδικασία και τους ιστορικούς όρους δόμησης του πολιτικού συστήματος με αφετηρία τη θεσμική ανασυγκρότηση του κράτους. Εδώ περιγράφονται και αναλύονται οι αντιφάσεις και οι παθογένειες του πολιτικού μας συστήματος καθώς και πολιτικές στρατηγικές για την υπέρβασή τους. Ο τρίτος άξονας, μέσα από την ανάλυση των κομμάτων και του κομματικού συστήματος, των οργανωμένων συμφερόντων, των νέων κοινωνικών κινημάτων και των ΜΚΟ, προσεγγίζει τις δομές τους θεσμούς, τις λειτουργίες καθώς και τους μετασχηματισμούς του συστήματος πολιτικής και κοινωνικής εκπροσώπησης. Το μάθημα θα ολοκληρωθεί με την προσπάθεια να συσχετιστούν οι δομές, οι σχέσεις και οι μεταβολές στις δυνάμεις του κοινωνικού και πολιτικού συστήματος με τους θεσμούς διαμόρφωσης και εφαρμογής των κρατικών πολιτικών οι οποίες συμπυκνώνουν υποδειγματικά την ιδεολογικοπολιτική συνάρθρωση του κράτους με την κοινωνία και την οικονομία.

4.2. Εαρινό Εξάμηνο

4.2.1. Υποχρεωτικά Μαθήματα (Β' Εξαμήνου)

Σύγχρονα Ζητήματα Πολιτικής Δράσης και Εκπροσώπησης (Π) (203)

Χρήστος Λυριντζής, Καθηγητής

Το μάθημα φιλοδοξεί να παρουσιάσει ένα σημαντικό μέρος του προβληματισμού της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης. Στο εισαγωγικό του μέρος το σεμινάριο επιδιώκει την εξοικείωση των συμμετεχόντων τόσο με βασικές έννοιες της πολιτικής επιστήμης όσο και με τις επιμέρους εξειδικεύσεις της πολιτικής κοινωνιολογίας και συγκριτικής πολιτικής. Σε αυτήν την ενότητα μελετώνται επίμαχες ωστόσο θεμελιώδεις έννοιες «του πολιτικού», της εξουσίας και της δημοκρατίας. Η συζήτηση εδώ, πέρα από την κατανόηση και την οριοθέτηση των παραπάνω εννοιών, επικεντρώνει και στη συγκριτική τους διάσταση, η οποία προκύπτει από την αντιπαραβολή των κλασικών της πολιτικής επιστήμης με σύγχρονους στοχαστές τόσο του δεσποζόντος όσο και του ριζοσπαστικού ρεύματος.

Στη συνέχεια το μάθημα συζητά τις οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους του προτύπου ανάπτυξης που κυριάρχησε την πρώτη μεταπολεμική περίοδο και καθόρισε την οργανωτική και θεσμική άρθρωση της πολιτικής. Στο σημείο αυτό, το σεμινάριο, στηριζόμενο στην παράδοση της πολιτικής οικονομίας, αλλά αξιοποιώντας τη μεθοδολογική συμβολή των προσεγγίσεων που ενεργοποίησαν τα νέα κοινωνικά κινήματα (φεμινιστική θεωρία, θεωρία λόγου, οικολογική θεωρία κ.ά.) προσπαθεί να αναλύσει τις αιτίες που άλλαξαν και αλλάζουν την έννοια της πολιτικής. Εδώ, ιδιαίτερη σημασία δίδεται στις σχέσεις πολιτικής - πολιτισμού και ειδικά στους τρόπους και τους μηχανισμούς με τους οποίους πολιτιστικοί

παράγοντες συνδέονται με και επηρεάζουν την πολιτική. Η συγκρότηση «ταυτοτήτων», η πρόσληψη και απόδοση διαφοράς ή/και ετερότητας και η ένταξή τους στους πολιτικούς ανταγωνισμούς, ο πολιτικός πολιτισμός, το «πολιτιστικό κεφάλαιο», η πολυπολιτισμικότητα σε εποχές μάλιστα ευρύτατων γεωγραφικών ολοκληρώσεων αποτελούν τις κυρίως θεματικές αυτής της ενότητας του μαθήματος. Τέλος, στο τρίτο μέρος του σεμιναρίου η συζήτηση εστιάζει σε συγκεκριμένους θεσμικούς πόλους της πολιτικής, οι οποίοι μάλιστα αποτελούν και το βηματοδότη της φιλελεύθερης δημοκρατίας (πολιτικά κόμματα, συνδικάτα, κοινωνικά κινήματα).

Παρ' όλο ότι το μάθημα επικεντρώνει μόνο στην ιστορική πορεία της «δύσης», η σχετική βιβλιογραφία είναι τεράστια, γεγονός που έκανε τα προφανή διλήμματα πιο έντονα. Τελικά, η βιβλιογραφία που επελέγη έχει στόχο όχι μόνο να εισάγει την προβληματική των θεματικών του μαθήματος στους συμμετέχοντες και ταυτόχρονα να τους δώσει τη δυνατότητα επιλογής στις μελλοντικές τους ερευνητικές (θεωρητικές και εμπειρικές) επιλογές, αλλά και να αποτελέσει την αφετηρία της εργασίας, η οποία είναι μια από τις απαιτήσεις του μαθήματος.

Κοινωνική Θεωρία και Έρευνα (Κ) (204)

Δοξιάδης Κύρκος, Καθηγητής

Κουζέλης Γεράσιμος, Καθηγητής

Κύρτσης Αλέξανδρος-Ανδρέας, Καθηγητής

Μακρυνιώτη Δήμητρα, Καθηγήτρια, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

Το μάθημα θα επικεντρωθεί στη μελέτη συγκεκριμένων κειμένων που κρίνονται σημαντικά για την κοινωνιολογική παράδοση. Τα κείμενα αυτά θα επιλεγούν από τρεις διαφορετικές σύγχρονες τάσεις της κοινωνιολογικής σκέψης, καθώς και από το έργο πέντε κλασικών στοχαστών που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως οι σπουδαιότεροι «πρόδρομοι», ούτως ειπείν, των τριών αυτών τάσεων.

Οι πέντε κλασικοί στοχαστές είναι:

- Ο Karl Marx
- ο Max Weber
- ο George Herbert Mead
- ο Émile Durkheim
- και ο Friedrich Nietzsche.

Οι τρεις σύγχρονες τάσεις είναι:

- η κριτική θεωρία
- η σχολή της συμβολικής αλληλεπίδρασης και οι άμεσα συναφείς με αυτήν κοινωνιολογικές προσεγγίσεις, καθώς και θεωρητικοί όπως ο Pierre Bourdieu και ο Anthony Giddens
- και ο μεταδομισμός.

4.2.2. Μαθήματα Επιλογής (Β' Εξαμήνου και Δ' Εξαμήνου)

Σύγχρονα Ζητήματα Πολιτικής Δράσης και Εκπροσώπησης (Π) (115)

Χρήστος Λυριντζής, Καθηγητής

(βλ. περιγραφή παραπάνω)

Κοινωνική Θεωρία και Έρευνα (Κ) (116)

Δοξιάδης Κύρκος, Καθηγητής

Κουζέλης Γεράσιμος, Καθηγητής

Κύρτσος Αλέξανδρος-Ανδρέας, Καθηγητής

Μακρυνιώτη Δήμητρα, Καθηγήτρια, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία

(βλ. περιγραφή παραπάνω)

Θεωρίες Εθνικισμού (111)

Λέκκας Παντελής, Καθηγητής

Στο μάθημα αναλύονται κριτικά οι βασικές συμβολές στη θεωρητική φιλολογία περί εθνικισμού. Η θεματολογία ακολουθεί, σε γενικές γραμμές, την ιστορική εξέλιξη των σχετικών θεωριών και διαρθρώνεται στις δύο ακόλουθες ενότητες:

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Οι απαρχές του θεωρητικού ενδιαφέροντος στον ύστερο 19ο αι. (Renan, Acton). Η αμφισβήτηση της αρχαιότητας του φαινομένου από τους ιστορικούς του πρώιμου 20ου αι. (Hayes, Kohn, Hertz). Η μαρξιστική «αμηχανία» και η ιδιαιτερότητα των αυστρομαρξιστών (Bauer, Renner). Η αναβίωση του θεωρητικού ενδιαφέροντος για τον εθνικισμό μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: κατηγορίες θεωρητικών προσεγγίσεων. Η ιστορικότητα του εθνικιστικού φαινομένου. Ο εθνικισμός ως ιδεολογία. Εθνικισμός και εκσυγχρονισμός. Εθνικισμός και ιστορική παράδοση. Το θεωρητικό ενδιαφέρον στην Ελλάδα.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

- Η συνάρτηση με την ιστορία των ιδεών και με το ζήτημα της εξάπλωσης (Kedourie, Minogue)
- Οι θεωρίες εκσυγχρονισμού (Deutsch, Gellner)
- Η ανθρωπολογική στροφή (Anderson)
- Η σύγχρονη μαρξιστική ιστορική σκέψη (Hobsbawm)
- Η προσέγγιση της ορθολογικής επιλογής (Hechter)
- Το κοινωνιοβιολογικό ενδιαφέρον (Berghe)
- Οι αναζητήσεις του μεταμοντερνισμού (Bhabha) και οι αντι-δράσεις σε αυτές (A.D. Smith)
- Η επιστροφή στην εθναφύπνιση (Hroch, Armstrong)
- Η μελέτη του εθνικιστικού φαινομένου στην Ελλάδα

Η αξιολόγηση των φοιτητών βασίζεται στην προσωπική συμμετοχή τους στα μαθήματα, στις εισηγήσεις που αναλαμβάνουν και στο γραπτό δοκίμιο που καταθέτουν στο τέλος του εξαμήνου.

Στοχαστικές Ομαδοποιήσεις του Κοινωνιολογικού Προβληματισμού (132)

Τάτσης Νικόλαος, Ομότιμος Καθηγητής

Α. Όπως συνάγεται από τον τίτλο του, το μάθημα αυτό στοχεύει να διερευνήσει το ιδιαίτερα ενδιαφέρον φαινόμενο των «στοχαστικών ομαδοποιήσεων» στον επιστημολογικό τομέα της κοινωνιολογίας. Συγκεκριμένα, θα εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο έχει επιχειρηθεί διαχρονικά η σπουδή του κοινωνικού κόσμου από οργανωμένους,

συνεργαζόμενους, ή συνταυτιζόμενους ομίλους επιστημόνων σε θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο. Στοιχειοθετώντας μια «παραδειγματική» σύνθεση ενιαίας πρόσληψης και ανάλυσης της πραγματικότητας, σε διαλεκτική προφανώς συνάρτηση προς το ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο και τα ιστορικά δρώμενα, οι εν λόγω «ομαδοποιήσεις» άρθρωσαν τον δικό τους ερμηνευτικό «λόγο» για τα τεκταινόμενα στο βίο των ανθρώπων με ιδεατή ταύτιση.

Β. Ειδικότερα, οι επί μέρους διδακτικές ενότητες θα μελετήσουν επιλεκτικά μια λίστα από σχετικές περιπτώσεις :

1. Τον «κύκλο των μαθητών» του Emile Durkheim
2. Την «Σχολή του Σικάγου»
3. Την «Σχολή της Φρανκφούρτης»
4. Την «Σχολή του Δομολειτουργισμού»
5. Την «Σχολή των Κοινωνικών Συγκρούσεων»
6. Την «Σχολή της Συμβολικής Αλληλόδρασης»
7. Την «Σχολή της Φαινομενολογίας»
8. Τα «ρεύματα» της «Θεωρίας του Χαρακτηρισμού» στην «Κοινωνιολογία της Παρεκκλίνουσας Συμπεριφοράς», της «Θεωρίας των Μέσων Κινητοποίησης» στην «Κοινωνιολογία των Κοινωνικών Κινημάτων», και της «Θεωρίας της Εκκοσμίκευσης» στην «Κοινωνιολογία της Θρησκείας».
9. Τον «κοινό» προβληματισμό με θεματικές ενότητες, όπως ο «Καταναλωτισμός» ή η Μετανάστευση».
10. Τις «Νεο-Μαρξιστικές τάσεις»
11. Τις «Αναθεωρητικές Φεμινιστικές τάσεις»
12. Τις «Μετα-νεωτερικές τάσεις»

Γ. Η όλη προσπάθεια θα εστιάσει την στοχαστική της προσοχή σε μια σειρά από αποκωδικοποιητικές πηγές πληροφόρησης : α. Βιωματικές καταστάσεις, β. Θεσμικά πλαίσια, γ. Επιρροές κλασικών διανοητών, δ. Κοινωνικά προβλήματα, ε. Κριτική έφεση, στ. (Αν)επάρκεια εξηγητικών σχημάτων, ζ. Ιδεολογικές εντάξεις, η. Επιστημολογικές παραδοχές, θ. Μεθοδολογία, ι. Εποχική δημοφιλία, κλπ. Τέλος, θα επιδιωχθεί μια έμμεση αλλά κρίσιμη αντιπαράθεση με «ανένταχτους» εκπροσώπους του κλάδου, όπως ο Th. Veblen και ο C. Wright Mills.

Οικονομία, Κοινωνία και Πολιτική μετά το Τέλος του Οργανωμένου Καπιταλισμού (1973-2008) (119)

Κύρτσης Αλέξανδρος-Ανδρέας, Καθηγητής

Μετά το τέλος του οργανωμένου καπιταλισμού, ο οποίος σύμφωνα με ορισμένες περιοδολογήσεις διάρκεσε από το 1873 έως το 1973, παρατηρείται ένας ριζικός αναπροσδιορισμός της σχέσης της οικονομίας με το κράτος και την πολιτική, όπως επίσης και ένας αναπροσδιορισμός των όρων δια-μόρφωσης του κοινωνικού περιεχομένου της πολιτικής. Η περίοδος 1973-2008 χαρακτηρίζεται ευφημιστικά ως περίοδος του νεοφιλελευθερισμού, λόγω της υποτιθέμενης κυριαρχίας της ελεύθερης αγοράς, ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για μια περίοδο μετατόπισης των εξουσιαστικών πόλων προς τη πλευρά της συσχέτισης των χρηματοοικονομικών οργανισμών που αποσυνδέονται από την πραγματική οικονομία με πολιτικούς και κρατικούς παράγοντες που σταδιακά χρηματοστηριοποιούν την διαχείριση των δημοσίων οικονομικών. Η μετατόπιση αυτή οδηγεί μεταξύ άλλων και στην εμπορευματοποίηση των μηχανισμών κοινωνικής προστασίας καθώς και των διαδικασιών αναπαραγωγής του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Οδηγεί όμως και σε δυσεπίλυτα θεσμικά προβλήματα λειτουργίας της δημοκρατίας και σε προβλήματα πολιτικού και κοινωνικού ελέγχου της ελεύθερης οικονομίας που χαρακτήριζαν τους θεσμικούς συμβιβασμούς, κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η κριτική ανάλυση σχετικών ιστορικών εικόνων θα στηριχθεί στην παρουσίαση βασικών οικονομικών, πολιτικών και κοινωνιολογικών εννοιών, καθώς και ιστορικών δεδομένων, που απαιτούνται για την ανάλυση των εξελίξεων. Κατόπιν θα αναλυθούν κείμενα των βασικότερων σχολιαστών και ερευνητών των εξελίξεων που προτείνουν συνδυασμούς θεωρητικών οπτικών και επεξεργασίας των πραγματολογικών δεδομένων. Το μάθημα θα εξεταστεί με εργασία (40%) και γραπτές εξετάσεις (60%).

Βασική βιβλιογραφία:

Duménil, G. and Lévy, D. (2011), *The Crisis of Neoliberalism*, Cambridge MA: Harvard University Press.

Harvey, D. (2005), *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford: Oxford University Press.

Lash, S. and Urry, J. (1987), *The End of Organized Capitalism*, Cambridge: Polity Press.

Stiglitz, J.E. (2003), *The Roaring Nineties*, New York and London: W.W.Norton.

Φύλο και Θεωρία της Δημοκρατίας (120)

Παντελίδου-Μαλούτα Μάρω, Καθηγήτρια

Στο μάθημα αυτό διερευνάται η συνύπαρξη της δημοκρατίας με το σύστημα των έμφυλων σχέσεων, συνύπαρξη η οποία, κατά κανόνα δεν αντιμετωπίζεται ως προβληματική, ούτε θεωρητικά ούτε πολιτικά. Κεντρικούς άξονες ενδιαφέροντος αποτελούν οι έννοιες της ιδιότητας του πολίτη και των δικαιωμάτων σε σχέση με την ανισότητα που ανάγεται στο φύλο, η προβληματική για τις ταυτότητες φύλου ως πολιτικές ταυτότητες και η ενδεχόμενη διάρρηξή τους ως προϋπόθεση για τη δημοκρατία. Παράλληλα, διερευνάται η έννοια της αντιπροσώπευσης στο πλαίσιο της δημοκρατίας, η σχέση της με την έμφυλη υπόσταση των υποκειμένων και το σύγχρονο αίτημα της ισάριθμης αντιπροσώπευσης, καθώς και η σημασία που έχει για τη δημοκρατία ο διαχωρισμός δημόσιος-ιδιωτικός χώρος, όπως εμφανίζεται στην εξέλιξη της πολιτικής σκέψης.

Πρόκειται, συνεπώς, για μάθημα πολιτικής θεωρίας στο πλαίσιο του οποίου θα προσεγγιστεί κριτικά η κυρίαρχη θεωρία της δημοκρατίας, που αν και πολύμορφη κατά κανόνα υποτιμά το φύλο, ενώ παράλληλα θα επιδιωχθεί μια κριτική θεώρηση όψεων της σύγχρονης φεμινιστικής θεωρίας από τη σκοπιά της «καθιερωμένης» πολιτικής θεωρίας. Επίκεντρο του πρώτου εγχειρήματος θα είναι η κριτική θεώρηση της ιδιότητας του πολίτη, και του δεύτερου της έννοιας της αντιπροσώπευσης, ενώ η όλη προβληματική θα καθοδηγείται από την απόπειρα μιας ριζοσπαστικής οριοθέτησης του έμφυλου υποκειμένου, η οποία, σε αντίθεση με την κυρίαρχη, να ευνοεί στο επίπεδο της θεωρίας τη δημοκρατική συνύπαρξη των πολιτών.

Απαιτείται εκτενής βιβλιογραφική ενημέρωση (κυρίως στα αγγλικά), ενώ για την αξιολόγηση των φοιτητριών/ών συνυπολογίζονται η συμβολή στον προβληματισμό του σεμιναρίου, η πληρότητα της προετοιμασίας πριν από τις συναντήσεις, οι προφορικές παρουσιάσεις, καθώς και τα αποτελέσματα σε ενδεχόμενες γραπτές ασκήσεις.

Βιβλιογραφία

Το μάθημα χωρίζεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες

1η . Η “διαφορά των φύλων” ως πολιτική διαφορά στη δυτική φιλοσοφική παράδοση
 Okin, S. M., 1979, *Women in western political thought*, Princeton, Princeton University Press (ιδιαίτερα σσ.3-12, 233-246 και 274-304).
 Pateman, C., 1988, *The sexual contract*, Cambridge, Polity Press (ιδιαίτερα σσ.1-38 και 219-234).
 Pateman, C., 1989, *The disorder of women*, Cambridge, Polity Press (ιδιαίτερα κεφ. 6,8 και 9).
 Βαρίκα, Ε., 1994, «Πατρότητα, μητρότητα, συμβόλαιο και άλλοι μύθοι της κλασικής πολιτικής θεωρίας», *Δίνη*, 7, 1994, σσ. 32-42.

2η Ταυτότητες φύλου/διαφορές/πολιτικές ταυτότητες

Phillips, A., 1991, *Engendering Democracy*, Cambridge, Polity Press (ιδιαίτερα κεφ. 1, 3,4, 6)
 Παντελίδου Μαλούτα, Μ., 1996, «Πολιτική ταυτότητα, γυναικεία υποκειμενικότητα και δημοκρατία», στο, Λυριντζής Χρ., Νικολακόπουλος Ηλ., Σωτηρόπουλος Δ., *Κοινωνία και πολιτική: Όψεις της Γ΄ Ελληνικής Δημοκρατίας*, Αθήνα, Θεμέλιο, σσ.338-362.
 Mouffe, Ch., 1995, «Post-Marxism: Democracy and identity», *Society and Space*, 13 (3), 1995, σσ. 259-266.
 Mouffe, Ch., 1992, « Feminism, citizenship and radical democratic politics», in Butler, J., Scott, J.W., *Feminists theorize the political*, London, Routledge.

3η Ιδιότητα του πολίτη, δικαιώματα και φύλο

Young, I.M., 1990, «Polity and group difference: A critique of the ideal of universal citizenship», in, Sunstein, C. (ed.) *Feminism and political theory*, Chicago, University of Chicago Press, σσ.117-142.
 Lister, R., 1999, «Ιδιότητα του πολίτη, δρώντα υποκείμενα και δικαιώματα: Φεμινιστικές προοπτικές», στο, *Το φύλο των δικαιωμάτων*, Αθήνα, Νεφέλη, σσ. 369-393.
 Dietz, M., 1995, «Citizenship with a feminist face: The problem with maternal thinking», *Political Theory*, 13, 1, 1995, σσ.19-37.(Ελληνική μετάφραση:«Ιδιότητα του πολίτη και μητρική σκέψη», *Ο Πολίτης*, τ.14 και 15, 1995, σσ. 22-29 και 40-44.)
 Παντελίδου Μαλούτα, Μ.,1996,«Φεμινιστικό κίνημα, φεμινιστική θεωρία και ιδιότητα του πολίτη», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 8, 1996, σσ. 154-180.
 Παντελίδου Μαλούτα, Μ., 2002, *Το φύλο της δημοκρατίας*, Αθήνα, Σαββάλας, ιδιαίτερα σσ.103-141.

4η Αντιπροσωπευτική δημοκρατία και προβληματική του φύλου

Βαρίκα, Ε., 1995, «Επανίδρυση ή επιδιόρθωση της δημοκρατίας; Το αίτημα της ισάριθμης αντιπροσώπευσης των φύλων», *Σύγχρονα Θέματα*, 57, 1995, σσ.42-58.
 Βαρίκα, Ε., 1999, «Γυναικείο ζήτημα ή ζήτημα της δημοκρατίας;», στο, ΚΓΜΕ Διοτίμα, *Το φύλο των δικαιωμάτων*, Αθήνα, Νεφέλη, σσ.508-526.
 Phillips, A., 1994, “Dealing with difference: a politics of ideas or a politics of presence?”, *Constellations*, 1,1,1994, pp.74-91.
 Phillips, A., 1993, *Democracy, and difference*, Cambridge, Polity Press (ιδιαίτερα κεφ.4,5).
 Παντελίδου Μαλούτα, Μ., 2002, *Το φύλο της δημοκρατίας*, Αθήνα, Σαββάλας, ιδιαίτερα σσ.33-101.

Η Πολιτική Φιλοσοφία του Γερμανικού Ιδεαλισμού (121)

Βαλλιάνος Περικλής, Καθηγητής

Ο γερμανικός ιδεαλισμός είναι ένα σύστημα σκέψης που βασίζεται στην κριτική της φιλοσοφικής παράδοσης του διαφωτισμού και στην εισαγωγή νέων εννοιών που

διασώζουν, σε διαφορετικό φιλοσοφικό πλαίσιο τη διαφωτιστική κληρονομιά. Το μάθημα θα μελετήσει την προσέγγιση αυτή στο πεδίο της πολιτικής θεωρίας, με αναφορά στους κύριους διαμορφωτές της. Από τη σκέψη του Καντ θα εξετασθεί ο ορισμός κατ' αρχήν του διαφωτισμού, η διάκριση ανάμεσα στην πολιτικότητα και την ηθικότητα, η έννοια της δημοκρατικής (ρεπουμπλικανικής) πολιτικής τάξης και εκείνη της ιστορικής προόδου. Από το Χέρντερ και το Χούμπολτ θα μελετηθεί η έννοια της ιστορικότητας με άξονα τον πολιτιστικό ορισμό του έθνους και με ειδική αναφορά στη γλώσσα. Από τον πολιτικό ρομαντισμό θα μελετηθεί το ιδεώδες της «αισθητικής πολιτείας» του Σίλλερ, που άσκησε ισχυρή επιρροή, ιδίως στο Μαρξ. Η πρακτική στροφή του γερμανικού ιδεαλισμού εκφράζεται κυρίως από το Φίχτε και την υπερβατολογική του εγωλογία: το «κλειστό εμπορικό κράτος» αποτελεί μια πρώιμη εκδοχή του συγκεντρωτικού κρατισμού, υπό πλατωνικό περίβλημα, που επηρέασε τη σοσιαλιστική σκέψη και οι λόγοι προς το γερμανικό έθνος προαγγέλλουν την εποχή του μαχητικού εθνικισμού. Από το Χέγκελ θα μελετηθεί η έννοια της ελευθερίας, του Λαού και του ιστορικού πνεύματος, το γραφειοκρατικό κράτος και η σχέσεις του με την κοινωνία (με κύρια αναφορά στη Φιλοσοφία του δικαίου). Η συνεισφορά των νεοεγελιανών είναι η εισαγωγή της προβληματικής της αλλοτρίωσης. Από το Φύουερμαχ θα μελετήσουμε την κριτική της χριστιανικής θρησκείας με τα εγελιανά της προαπαιτούμενα. Στο Μάρξ θα εστιάσουμε στην κριτική της εγελιανής αντίληψης για το κράτος, στην κοινωνική κατανόηση της αλλοτρίωσης και στο ιδεώδες του κομμουνισμού ως αποκατάστασης της ακεραιότητας της ανθρωπίνης φύσης. Η βιβλιογραφία του μαθήματος θα είναι κατά πρώτο λόγο τα πρωτότυπα κείμενα.

Η Πολιτική της Αναπαράστασης (133)

Κουζέλης Γεράσιμος, Καθηγητής

Το σεμινάριο επιδιώκει να συνδέσει την ανάλυση και ερμηνεία κοινωνικών όρων και σχέσεων με τη διερεύνηση της πραγματικότητας που συγκροτεί ο κινηματογράφος. Αυτό που ενδιαφέρει δεν είναι τόσο το πώς το μέσο αποδίδει κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, επιλογές και στάσεις, αλλά κυρίως το πώς η ίδια η διαδικασία κινηματογραφικής αναπαράστασης παράγει πολιτική, συγκροτεί σχέσεις και εγκαθιστά κοινωνικές ασυμμετρίες και μορφές εξουσίας.

Στον πυρήνα αυτής της πολιτικής βρίσκεται η διαμόρφωση της σχέσης του υποκειμένου-θεατή –όπως «πλάθεται» από το μέσο– με την κατασκευαζόμενη-αναπαριστώμενη πραγματικότητα του φιλμ. Έτσι ο θεατής μπορεί να εξεταστεί ως προϊόν της αναπαραστατικής διαδικασίας, η ίδια δε διαδικασία ως διαφοροποιούμενη ανάλογα με τις συγκεκριμένες πτυχές υποκειμενικότητας που προσδίδει σε όσους εμπλέκει. Αντιστοίχως, η πολιτική του μέσου μπορεί να εξεταστεί ως διαδικασία συγκρότησης διαφοροποιημένων μορφών κοινωνικής υποκειμενικότητας – μορφών διακριτών και επί των οποίων μπορούν να εγγραφούν κοινωνικά αξιοποιήσιμες διακρίσεις.

Η πολιτική διάσταση μπορεί όμως να εντοπιστεί και στην πρόσληψη του κινηματογραφικού έργου, στην ένταξή του στο κοινωνικά ταξινομημένο σώμα της τέχνης ή της («μαζικής») κουλτούρας, στην αντιμετώπισή του από τη δημοσιότητα. Αντικείμενο διερεύνησης αλλά και διαμάχης, ήδη στο πλαίσιο των «μεγάλων» φιλοσοφικών προσεγγίσεων, έχει βεβαίως υπάρξει η ίδια η σχέση ένταξης μεταξύ πραγματικότητας και αναπαράστασης και μάλιστα ακριβώς ως σχέση που συνιστά και εγκαθιστά πολιτική.

Στην ιστορία του κινηματογράφου, αλλά και στην ιστορία της θεωρίας και της κριτικής του, η πολιτική διάσταση πάντα υπερέβαινε ή ανέτρεπε τις κοινωνικά φορτισμένες προθέσεις των δημιουργών και σχολιαστών του. Ο «πολιτικός κινηματογράφος» και η κάθε είδους

στράτευση του μέσου ανασηματοδοτούνται και επαναπροσδιορίζονται στη ζωντανή σχέση θεατή-έργου, που αποδίδει νόημα και αξίες (πρωτίστως) στις μορφές και (δευτερευόντως) στα περιεχόμενα της αναπαράστασης. Υπ' αυτή την έννοια το μέσο είναι αυτό που ασκεί πολιτική, πέραν όσων οροθετεί ο δημιουργός. Το συναρτώμενο με τις ρητές ή άρρητες επιδιώξεις του δημιουργού ζήτημα της πολιτικοποίησης της αισθητικής, όπως και το φαινομενικά αντίστροφό του, εκείνο της αισθητικοποίησης της πολιτικής, αποτελούν αντικείμενο αποσαφήνισης.

Το σεμινάριο επιδιώκει επομένως να διερευνήσει την πολιτική λειτουργία της κινηματογραφικής αναπαράστασης, δια της οποίας ένα σύνολο κοινωνικών σχέσεων εκτίθεται αλλά και (αναδια)μορφώνεται ως μια νέα και *sui generis* πραγματικότητα. Προς το σκοπό αυτό θα διατρέξει ενδεικτικά παραδείγματα από την ιστορία του μέσου.

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Μετά από μια εισαγωγική διευκρίνιση των όρων της συζήτησης –της έννοιας και «λογικής» του μέσου, της πολιτικής, της αναπαραστατικής διαδικασίας, της αισθητικής, της ιδιαίτερης κινηματογραφικής τέχνης– θα ακολουθήσει μια σειρά θεματικά οργανωμένων εισηγήσεων, που θα σχολιάζουν ένα φιλμ, με τη βοήθεια ενός θεωρητικού κειμένου.

Τέτοια θέματα είναι, για παράδειγμα: το άτομο και η κοινότητα – το δίκαιο – το χρήμα – ο ξένος – το φύλο – το σώμα – η βία – ο νόμος – η ψυχή – η επιστήμη – το χρώμα.

Κατά την (κινηματογραφική και θεωρητική) πραγμάτευση αυτών των θεμάτων, το ερευνητικό ενδιαφέρον του σεμιναρίου στρέφεται στα ζητήματα που θέτουν οι παραπάνω κεντρικοί όροι της πολιτικής της αναπαράστασης, ζητήματα όπως η σχέση μεταξύ: πραγματικότητας και αναπαράστασης, γνώσης και αισθητικής, αναστοχασμού και αμεσότητας, τέχνης και κουλτούρας, τέχνης και κριτικής, πολιτικής και αισθητικής, καλλιτεχνικής μορφής και αφηγηματικού περιεχομένου, αισθητικής της παραγωγής και αισθητικής της πρόσληψης, παράδοσης και ιστορικότητας, σκέψης και εικόνας, καλλιτεχνικού υποκειμένου και έργου, παραγωγού και δέκτη.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adorno Theodor W., Αισθητική θεωρία, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2000
 Adorno Theodor W. και Χορκχάιμερ Μαξ, Διαλεκτική του Διαφωτισμού: Φιλοσοφικά αποσπάσματα, Αθήνα: Νήσος, 1996
 Ακτσόγλου Μπάμπης, Το γουέστερν, Αθήνα: Αιγόκερως, 1988
 Aumont Jacques, Κινηματογράφος και σκηνοθεσία, Αθήνα: Πατάκη, 2009
 Barthes Roland, Η επικράτεια των σημείων, Αθήνα: Κέδρος - Ράππα, 2001
 Barthes Roland, Εικόνα - μουσική - κείμενο, Αθήνα: Πλέθρον, 1997
 Bazin Andre, Τι είναι ο κινηματογράφος: Μια αισθητική του ρεαλισμού και του νεορεαλισμού, Αθήνα: Αιγόκερως, 1989
 Bazin Andre, Τι είναι ο κινηματογράφος: Οντολογία και γλώσσα, Αθήνα: Αιγόκερως, 1988
 Benjamin Walter, Δοκίμια για την τέχνη, Αθήνα: Κάλβος, 1978
 Berger John, Η εικόνα και το βλέμμα, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011
 Cocteau Jean, Ο κινηματογράφος της ποίησης: Μια συζήτηση, Αθήνα: Αιγόκερως, 2003
 Cometti Jean-Pierre, Morizot Jacques και Pouivet Roger, Ζητήματα αισθητικής, Αθήνα: Νήσος, 2005
 Γιοβανόπουλος Χρήστος (επιμ.), Οπλισμένες κάμερες: Κινηματογράφος και '68, Αθήνα: Α/συνέχεια, 2008
 Deleuze Gilles, Κινηματογράφος I. Η εικόνα-κίνηση, Αθήνα: Νήσος, 2009
 Deleuze Gilles, Κινηματογράφος II. Η χρονοεικόνα, Αθήνα: Νήσος, 2010

- Δασκαλοθανάσης Νίκος (επιμ.), Τα παπούτσια του Van Gogh: 3+1 κείμενα, Αθήνα: Άγρα, 2006
- Δαυλόπουλος Τάκης, Χρόνος, κινηματογράφος, μοντάζ, Αθήνα: Αιγόκερως, 2009
- Eco Umberto, Κήνσορες και θεράποντες, Αθήνα: Γνώση, 1987
- Ferro Marc, Κινηματογράφος και ιστορία, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2002
- Foucault Michel, 1926-1984. Κινηματογράφος και λαϊκή μνήμη, Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα, 2006
- Frenkel Lise, Κινηματογράφος και Ψυχανάλυση, Αθήνα: Ράππας, 1972
- Frisby David, Στιγμιότυπα της νεωτερικότητας: Γκέοργκ Ζίμμελ, Βάλτερ Μπένγιαμιν, Ζήγκφρηντ Κρακάουερ, Αθήνα: Νησίδες, 2009
- Heath Stephen, Σημειωτική του κινηματογράφου, Αιγόκερως, Αθήνα 1990
- Heidegger Martin, Η τέχνη και ο χώρος, Αθήνα: Ίνδικτος, 2006
- Kittler Friedrich, Γραμμόφωνο, κινηματογράφος, γραφομηχανή, Αθήνα: Νήσος, 2005
- Kolker Robert Phillip και Beicken Peter, Οι ταινίες του Wim Wenders: Ο κινηματογράφος ως όραμα και επιθυμία, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1997
- Κομνηνού Μαρία, Από την αγορά στο θέαμα, Αθήνα: Παπαζήσης
- Kracauer Siegfried, Θεωρία του Κινηματογράφου, Αθήνα: Κάλβος, 1983
- Κωβαίος Κωστής Μ., Φιλοσοφία και κινηματογράφος, Αθήνα: Καρδαμίτσα, 2002
- Λαμπρινός Φώτος, Ισχύς μου η αγάπη του φακού, Αθήνα: Καστανιώτης, 2005
- Λυδάκη Άννα, Μέσα από την κάμερα: Κινηματογράφος και κοινωνική πραγματικότητα, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2009
- Malraux André, Σχεδιάσμα μιας ψυχολογίας του κινηματογράφου, Αθήνα: Ύψιλον, 1997
- Μανιουδάκης Κώστας (επιμ.), Κινηματογράφος: Από τον αριστερό εξώστη..., Αθήνα: The Monthly Review Imprint, 2007
- Martin Marcel, Η γλώσσα του κινηματογράφου, Αθήνα: Κάλβος, 1978
- McCabe Janet, Κινηματογράφος και φεμινισμός, Αθήνα: Πατάκη, 2009
- Metz Christian, Ψυχανάλυση και κινηματογράφος: Το φαντασιακό σημαίνει, Αθήνα: Πλέθρον, 2007
- Pasolini Pier Paolo, Ο κινηματογράφος της ποίησης, Αθήνα: Αιγόκερως, 1989
- Piault Marc Henri, Ανθρωπολογία και κινηματογράφος, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2008
- Ramonet Ignacio, Σιωπηρή προπαγάνδα: Μάζες, τηλεόραση, κινηματογράφος, Αθήνα: Πόλις, 2001
- Ricoeur Paul, Η αφηγηματική λειτουργία, Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1990
- Sadoul Georges, Το ντοκιμαντέρ, Αθήνα: Αιγόκερως, 1992
- Sadoul Georges, Η ιστορία της τέχνης του κινηματογράφου, Αθήνα: Φέξης, 1976
- Sontag Susan, Για το στυλ. Ενώπιον στην ερμηνεία. Περί κινηματογραφοφιλίας, Αθήνα: Καθρέφτης, 1998
- Sorlin Pierre, Ευρωπαϊκός κινηματογράφος, ευρωπαϊκές κοινωνίες 1939-1990, Αθήνα: Νεφέλη, 2004
- Struska Jiri, Η κινηματογραφική γλώσσα και η θεωρία της πληροφορίας, Αθήνα: Ράππας, 1978
- Virilio Paul, Πόλεμος και κινηματογράφος, Αθήνα: Μεταίχμιο, 2003
- Wolfe P., Η σημειολογία του κινηματογράφου, Κάλβος, Αθήνα 1973

Τέχνη και Εξουσία (134)

Μεταξάς Αναστάσιος-Ιωάννης Δ., Ομότιμος Καθηγητής

Από τις μεγάλες προκλήσεις στις αισθητικές αντιδράσεις

Κάθε Εποχή, με σύνορα μισάνοιχτα η μια προς την άλλη, διακρίνεται περισσότερο από τις προκλήσεις της και λιγότερο από τις ομοφωνίες της. Σε περιόδους, συχνά όχι μικρής διάρκειας, κάποιες από τις προκλήσεις κυριαρχούν. Και τις συζητάμε, τις μοιραζόμαστε ως καυτά μεγάλα προβλήματα. Αυτό γίνεται είτε επειδή κάποιιο μιλούν γι' αυτά με έναν τρόπο που τα κάνει ευρύτερα προσιτά και αποκαλύπτει την κρισιμότητά τους, είτε γιατί κι' εμείς οι άλλοι από κάποια στιγμή αρχίζουμε να τα νοιώθουμε. Έστω κι' αν δεν μπορούμε όλα να τα εξηγήσουμε. Η Τέχνη, που είναι μια από αυτές τις αποκαλυπτικές ομιλίες, παρακολουθεί τη ζωή –από την οποία και προκύπτει- και με κάποιους από τους δημιουργούς της τις μεγάλες προκλήσεις τις διαβάξει. Και τις αναπαριστά. Και σε αισθητικά διερωτήματα τις μεταγράφει.

Οι μεγάλες προκλήσεις όμως, τα καυτά ζητήματα, δεν συνδέονται μόνο με τις επίσημες εξουσίες αλλά και με τις άτυπες κατεξουσιάσεις. Με αυτές δηλαδή τις συχνά αδιόρατες επιβολές οι οποίες μέσα από διάφορα σύμβολα μας επικαθορίζουν. Είναι κυρίως από αυτές τις κατεξουσιάσεις που η Τέχνη προκαλείται. Και διερωτάται αν οι διάφορες υποταγές που μας ζητάνε δικαιολογούνται πράγματι από κάποιο αντικειμενικά γενικό και δημόσιο συμφέρον, από κάποια ανώτερη ευρυθμία. Συχνά υποψιάζεται η Τέχνη πως όχι μόνο κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, αλλά ότι, αντιθέτως, οι διάφορες επικλήσεις για όσα μας ζητάνε, τον κριτικό μας έλεγχο προσπαθούν να παρακάμψουν.

Γι' αυτό, κάποιιο δημιουργοί, πολύ ξεχωριστοί –και ορισμένοι ζωγράφοι είναι ανάμεσά τους- με το έργο τους και τις εξουσίες τις επίσημες εγκαλούνε και τις άδηλες κατεξουσιάσεις φανερώνουν. Άλλοτε, απροσημάτιστα, ευθέως πολιτικά, και άλλοτε εξ αντικειμένου, με τη μορφή που επιλέγουν να μιλήσουν Θεσμούς και Ιδεολογίες αμφισβητούνε. Στη δεύτερη περίπτωση, αυτό γίνεται κάποτε με τόσο έμμεσο και λεπταίσθητο, αλλά και με πανούργο τρόπο, ώστε οι εγκαλούμενες εξουσίες να μη μπορούν διαμαρτυρηθούνε. Υποψιάζονται δηλαδή οι τελευταίες πως ίσως να μην πρέπει. Μήπως με την αντίδρασή τους, την κατάκριση που διακριτικά τους απευθύνεται, ακόμα πιο δημόσια την κάνουν.

Αν όμως κάποια ζωγραφική αμφισβητεί πολλά απ' όσα γύρω μας συμβαίνουν και άλλες Τέχνες με το δικό τους ιδίωμα, ξεχωριστά ή σε συνδυασμό, τις εξουσίες δεν τις αφήνουν ασχολίαστες. Η μουσική είναι μια από αυτές. Συχνά, κοντά στην εξουσία αλλά και απέναντί της, οι συνθέτες με κάποια έργα δείχνουν να παρακολουθούν όσα συμβαίνουν.

Στο χρονικό πλαίσιο αυτών των διαλέξεων, αυτήν την τόσο ενδιαφέρουσα σχέση “Τέχνης και Αμφισβήτησης”, θα περιορισθούμε να την ανιχνεύσουμε με αφετηρία κυρίως τη “ζωγραφική πράξη”. Κάποια μουσικά έργα θα τ' αφήσουμε απλά να παρεισφρήσουν. Μπορεί έτσι κάποιιοι να υποψιαστούν τους υποκείμενους διαλόγους που διεξάγονται, όσο βέβαια αυτό συμβαίνει, ανάμεσα σ' εκείνο που “βλέπεται” και σ' εκείνο που “ακούγεται”. Αυτή η προσέγγιση, όσο εισαγωγική κι' αν είναι, μπορεί άραγε να επιτρέψει να αντιληφθούμε το συναισθησιακό ρόλο με τον οποίον η Τέχνη αμφισβητεί ό,τι νομίζει πως πρέπει να . . . αμφισβητήσει;

Τέλος, κάθε ζωγραφικό έργο που έχει εδώ επιλεγεί αντιστοιχεί σε μια πρόκληση που για κάποιο διάστημα κυριαρχεί σε ορισμένη εθνική ή και ευρύτερη πολιτισμική περιοχή. Σπουδάζοντάς το, το έργο, ως παρακείμενο στη Γενική Ιστορία γεγονός, ποιος ξέρει και για πόσα άλλα ίσως διερωτηθούμε;

A-I. Δ. Μ.

Κοινωνική Θεωρία και Αριστερά (125)

Δοξιάδης Κύρκος, Καθηγητής
 Κουζέλης Γεράσιμος, Καθηγητής
 Σπουρδαλάκης Μιχάλης, Καθηγητής

Το μάθημα θα ασχοληθεί με το συσχετισμό μεταξύ της πρακτικής και της στρατηγικής των αριστερών πολιτικών δυνάμεων αφ' ενός και θεωρητικών ζητημάτων των κοινωνικών επιστημών και της φιλοσοφίας αφ' ετέρου. Στην προσέγγιση του μαθήματος θα υπάρξει η ιστορική διάσταση αλλά θα δοθεί και κάποια έμφαση στη σύγχρονη κοινωνικοπολιτική εμπειρία.

Θα καλούνται εξωτερικοί εισηγητές, τόσο από το χώρο των κοινωνικών επιστημών και της φιλοσοφίας όσο και από εκείνον της πολιτικής ή και άτομα προερχόμενα και από τους δύο χώρους.

Θεσμοί Κοινωνικής Ευθύνης και Κοινωνική Αλληλεγγύη II (135)

Κουζέλης Γεράσιμος, Καθηγητής

Το μάθημα εντάσσεται στο ευρύτερο πρόγραμμα ενός Δια-τμηματικού Κύκλου Μαθημάτων με θέμα την «Εκπαίδευση στην Κοινωνική Δράση», που οργανώνεται από κοινού από τα Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών «Πολιτική επιστήμη και Κοινωνιολογία» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Ε.Κ. Πανεπιστημίου Αθηνών (Γ. Κουζέλης), «Πολιτική επιστήμη και Ιστορία» του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου (Γ. Μοσχονάς), «Συγκριτική Πολιτική και Διεθνείς Σχέσεις» του Τμήματος Πολιτικής επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου (Α. Χουλιάρης) και «Κοινωνικές διακρίσεις, μετανάστευση και ιδιότητα του πολίτη» του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου (Ε. Γαζή) και υλοποιείται με την υποστήριξη του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος».

Το πρόγραμμα αυτό έχει καταρτιστεί βάσει ενός κοινού ενδιαφέροντος αντιμετώπισης των φαινομένων κατάλυσης κοινωνικών δεσμών εντός της κρίσης, ενίσχυσης της συναίσθησης κοινωνικής ευθύνης και των δεσμών αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, υποστήριξης διαδικασιών συγκρότησης θεσμών κοινωνικής αρωγής και πρόνοιας στο επίπεδο της κοινωνίας των πολιτών. Έχει επομένως γνωστικούς στόχους συνδεδεμένους με την κριτική αναγνώριση, επίγνωση και ανάλυση των αντίστοιχων κοινωνικών ζητημάτων αλλά και με τη μόρφωση στελεχών που μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες θεσμικής στήριξης της κοινωνικής αλληλεγγύης, κυρίως μέσα από τη δραστηριοποίηση μη κερδοσκοπικών οργανώσεων.

Ο Διατμηματικός Κύκλος, που προσβλέπει σε μια ουσιαστική εκπαίδευση για θέματα κοινωνικής ευθύνης, περιλαμβάνει δύο μαθήματα (που μπορούν να επιλεγούν και αυτόνομα) αλλά και πρακτική άσκηση και σχετική εξειδίκευση.

Η Πολιτική Οικονομία του Καπιταλισμού τον 21ο Αιώνα (136)

Κουτσιαράς Νίκος, Επίκουρος Καθηγητής

A. Περιγραφή του μαθήματος

Ήταν η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση προβλέψιμη και, πιθανώς, προδιαγεγραμμένη; Τι επέτρεπε και, ίσως, επέβαλε την μακροχρόνια εξομάλυνση των οικονομικών προσδοκιών; Και τι, εκ παραλλήλου, συνέβαλε στην μακροχρόνια διαμόρφωση των παραγόντων (ραγδαίας) αποσταθεροποίησης των χρηματοοικονομικών συστημάτων και των μακροοικονομικών επιδόσεων – και των μακροοικονομικών θεσμών; Είναι, λοιπόν, η πρόσφατη κρίση αίτιο πρόκλησης ή, απλώς, λόγος επιτάχυνσης των αναδιατάξεων στην πολιτική οικονομία του δυτικού καπιταλισμού; Ποιες είναι οι τάσεις αύξησης του οικονομικού προϊόντος και διανομής του εισοδήματος, πώς ανασχηματίζονται (για την ακρίβεια, απορρυθμίζονται) οι θεσμοί του κοινωνικού κράτους, πώς αποδυναμώνεται η λειτουργία της αναδιανομής; Τι ευνοεί και τι επιτρέπει την επιβίωση του (Ευρωπαϊκού και του) παγκόσμιου καπιταλισμού και που εντοπίζονται οι κίνδυνοι των σύγχρονων μακροοικονομικών διαταράξεων;

Στο μάθημα συζητούνται αυτά τα ερωτήματα, χρησιμοποιώντας τα εννοιολογικά εργαλεία της μακροοικονομικής θεωρίας και της πολιτικής οικονομίας.

B. (Προσωρινό) θεματικό περίγραμμα / Περίγραμμα διαλέξεων

- Το μεταπολεμικό (οικονομικό και) κοινωνικό συμβόλαιο: Υποδείγματα του καπιταλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο
- Το Ευρωπαϊκό εγχείρημα της θεσμικής οικονομικής μεταρρύθμισης και η (προσωρινή) διάσωση του εθνικού κοινωνικού κράτους
- Η προδιαγεγραμμένη κρίση: Οίκοι χρέους, μη ευαγείς
- Η κατηφής μακροοικονομική θεωρία και η διορατική πολιτική οικονομία: Το εξηγητικό πλαίσιο, εμπλουτισμένο εμπειρικά
- Η (διατηρήσιμη πολιτικώς) Ευρωπαϊκή μακροοικονομική πλάνη
- Μακροχρόνιες τάσεις και μηχανισμοί της οικονομικής μεγέθυνσης
- Η εποχή της κανονικής στασιμότητας: Μακροοικονομικοί θεσμοί και πολιτικές
- Δημοκρατίες διευρυμένων οικονομικών ανισοτήτων
- Η (οριστική) διάρρηξη του κοινωνικού συμβολαίου: Υποδείγματα κοινωνικής απορρύθμισης
- Οι κρίσεις του μέλλοντός μας
- Η επιβίωση του παγκόσμιου καπιταλισμού: Η σύγκρουση των φαντασμάτων (Μαρξ, Κέυνς, Χάγιεκ και Σουμπέτερ)

Γ. (Ενδεικτική) βασική βιβλιογραφία

Mian, A. and A. Sufi (2014) House of Debt: How They (and You) Caused the Great Recession, and How We Can Prevent It from Happening Again, Chicago: The University of Chicago Press

Piketty, Th. (2014), (ελλ. εκδ. 2015) Το Κεφάλαιο στον 21ο Αιώνα, Αθήνα, Πόλις

Streeck, W. (2014) Buying Time: The delayed crisis of democratic capitalism, London & New York: Verso

Wolf, M. (2014) The Shifts and the Shocks: What we've learned – and have still to learn – from the financial crisis, London: Allen Lane

Κουτσιαράς, Ν. (2012) Η εκδίκηση των δούλων και η εφεδρεία των μακαριτών: Η πολιτική οικονομία της μακροοικονομικής σταθεροποίησης, Αθήνα: Παπαζήσης

Ο Εταιρισμός στην Ευρώπη & την Ελλάδα στην Εποχή των Επαναστάσεων: Η Φιλική Εταιρεία στο Διεθνές της Πλαίσιο (138)

Γιακωβάκη Νάσια, Επίκουρη Καθηγήτρια

Σκοπός του μεταπτυχιακού αυτού σεμιναρίου είναι να στρέψει την προσοχή στις απαρχές της νεωτερικής πολιτικής οργάνωσης και κινητοποίησης, φέρνοντας στο προσκήνιο ένα οικείο μεν, αλλά μάλλον ασυνήθιστο, αν όχι περιθωριοποιημένο ερευνητικά, ελληνικό παράδειγμα: τη Φιλική Εταιρεία (1814-1821). Η σημασία της Φιλικής Εταιρείας για την οργάνωση της πρώτης επιτυχούς εθνικής επανάστασης στην Ευρώπη στα χρόνια της Παλινόρθωσης είναι αναγνωρισμένη και αδιαμφισβήτητη. Εδώ θα μας απασχολήσει αυτή καθ' εαυτή, ως νέα μορφή συλλογικής δράσης και όχι ως εισαγωγή στην Επανάσταση του 1821.

Το θέμα παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί θα κληθούμε να επισκεφθούμε έναν «παγωμένο τόπο» της εθνικής ιστορίας με φρέσκια ματιά και να προβληματιστούμε για τους κοινωνικούς και πολιτικούς όρους μέσα στους οποίους η εμφάνιση και η ανάπτυξη αυτής της πρωτότυπης και τόσο δραστηκής συνωμοτικής πολιτικής οργάνωσης μεταξύ των Ελλήνων κατέστη δυνατή.

Η ανανεωτική ματιά θα προκύψει από την απόπειρα ένταξης και συσχέτισης της Εταιρείας με τα ιδιαίτερα ελληνικά, τα ευρύτερα οθωμανικά, αλλά και τα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα μιας κρίσιμης εποχής, της Εποχής των Επαναστάσεων. Συγχρόνως, η διερεύνηση της ιστορίας της Φιλικής θα χρησιμοποιηθεί προκειμένου να διατυπωθούν γενικότερα ερωτήματα για τους δρόμους μέσα τους οποίους γεννιέται η ανάγκη ανάληψης συλλογικής πολιτικής δράσης στα χρόνια της νεωτερικότητας.

Στους φοιτητές το μάθημα προσφέρει ταυτόχρονα μία πρώτης τάξεως ευκαιρία εξοικείωσης στην πράξη με τις μεθόδους της ιστορικής έρευνας, αλλά και τη δυνατότητα μίας συνοπτικής (αλλά εις βάθος) εισαγωγής σε μια περίοδο καθοριστική, όχι μόνο για τη σύγχρονη Ελλάδα, αλλά για την ιστορία της νεότερης Ευρώπης και τη διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου.

4.3. Κατευθύνσεις (Δ' Εξαμήνου) – Δήλωση Διπλωματικής Εργασίας Ειδίκευσης

Κατεύθυνση Πολιτικής Ανάλυσης και Πολιτικής Θεωρίας (301)

Κατεύθυνση Κοινωνικής Θεωρίας και Κοινωνικής Έρευνας (302)

4.4. Μαθήματα Εντατικής Παρακολούθησης

Μεγάλοι Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί: Το Παράδειγμα της Κεντρικής και Νοτιοανατολική Ευρώπης (129Α)

Φωκάς Νίκος, Καθηγητής, Faculty of Social Sciences, Eotvos Lorand University of Budapest

Οι κυριότερες θεματικές ενότητες

A. Απότομες, απρόβλεπτες, και ριζοσπαστικές αλλαγές

1. Ένα πρόσφατο παράδειγμα: Η Μετάβαση από το Σοσιαλιστικό στο Καπιταλιστικό Σύστημα:

Η μεγάλη μετάβαση της Μέσο-Ανατολικής Ευρώπης. Επιτυχία η/και απογοήτευση; Τα βασικά συστημολογικά χαρακτηριστικά. Η μεταβολή από την οπτική γωνιά της καθημερινότητας. Το γενικό κοινό αίσθημα. Δείκτες γενικής ικανοποίησης Εμπιστοσύνη στους θεσμούς

2. Τι σημαίνει η μεταβολή από το Σοσιαλισμό στο Καπιταλισμό;

Τι σημαίνει η «αλλαγή καθεστώτος»; Απόπειρα προσδιορισμού της έννοιας. Ειρηνική επανάσταση; Το νόημα της επα-νάστασης. < Επανάσταση > ως αστρονομικός όρος. Η νεωτερική άποψη. Στοιχεία καινοτομίας, αρχής, και βίας. <Εν αρχή ην ένα έγκλημα>. Η βίωση νέας αρχής συμπίπτει με την ιδέα της ελευθερίας. Επανάσταση ίσων αποκατάσταση; Η έννοια της ακαταμάχητης κίνησης. Η έννοια της ιστορικής αναγκαιότητας.

3. Η γένεση των κοινωνικών καινοτομιών

Δημιουργική ένταση. Μεγάλα εξελικτικά άλματα; Για τη φύση της «Δύσης ως καινοτομίας» Για τη γένεση της «Δύσης ως καινοτομίας» Σύνθετες ασταθείς καταστάσεις. Από την αδιέξοδη ανάπτυξη ως το γόνιμη αναρχία. Ανάπτυξη των όντων: εχέγγυο της επιτυχίας;

B. Εξελικτικές διαδικασίες

4. Διαδικασίες διάδοσης των κοινωνικών καινοτομιών - εκθετική ανάπτυξη

Αυτό-καταλυτικές διαδικασίες. Ο Malthus και η εκθετική ανάπτυξη στις δημογραφικές και οικονομικές εξελίξεις. Σχήματα αναπαραγωγής του Marx, συμπεράσματα της Rosa Luxemburg. Angus Maddison: Monitoring the World Economy 1820–1992. Συγκριτικές μακροχρόνιες οικονομικές εξελίξεις. 1929-33 τέλος μιας εποχής; 1973-79 προοίμιο της κατάρρευσης του σοσιαλισμού; Τα όρια της ανάπτυξης. 2008- αρχή μιας καινούργιας εποχής;

5. Διαδικασίες διάδοσης των κοινωνικών καινοτομιών - λογιστική απεικόνιση

Διάχυση των τεχνολογικών καινοτομιών. Εμπειρικές εργασίες (Griliches 1957), τα πρώτα συνθετικά έργα θεωρητικού προβληματισμού (Rogers 1962· Coleman και συν. 1966). Η δημιουργική καταστροφή του Schumpeter. Έρευνες των διαδικασιών διάδοσης των κοινωνικών καινοτομιών από τη δημογραφία ως τη δυναμική των MME (Marchetti 1986, 1997· Marchetti και συν. 1996· Modelski και Gardner 2002· Konstandopoulos και συν. 2003).

6. Οι εξέλιξη του Πολιτισμού

Σύγκριση της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Αλλαγή και διαφορά καθημερινής συμπεριφοράς. Επισκόπηση των κοινωνιών της Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Συγκριτικά παραδείγματα, Επιπτώσεις στην πολιτική συμπεριφορά. Για την κοινωνιογένεση του κράτους. Από τον κοινωνικό καταναγκασμό στον αυτοκαταναγκασμό. Κρίση 2008. Εξέλιξη από-πολιτισμού η “πολιτισμική” υποβάθμιση;

7. Τόποι και Χώροι της κοινωνικής μνήμης στα MME

Η νεωτερικότητα κατέστρεψε τις οργανικές κοινότητες ανάμνησης τις οποίες ο Pierre Nora αποκαλεί *Milieux de mémoire*, δηλαδή Χώροι της μνήμης και δημιούργησε αντί - αυτό που ο ίδιος αποκαλεί - *lieux de mémoire*, δηλαδή Τόπους της μνήμης. Θα παρουσιαστεί ένα ερμηνευτικό σχήμα για το πώς συμβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, και ποιο συγκεκριμένα ο γραπτός τύπος στη διατήρηση μιας συλλογικής μνήμης στις σύγχρονες κοινωνίες. Θα διαπιστωθεί ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ως ένα βαθμό μπορούν να αντικαταστήσουν τις παραδοσιακές κοινότητες ανάμνησης.

8. Δυναμική των MME

Θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε πώς εξελίσσονται τα θέματα δημόσιου λόγου σε μακροπρόθεσμη βάση. Θα διαπιστωθεί η ύπαρξη κάποιων ιδεοτυπικών παραδειγμάτων στο κύκλο ζωής των ειδήσεων. Ενώ ο κύκλος ζωής των περισσότερων θεμάτων ακολουθεί μια S-καμπύλη, υπάρχουν επίσης θέματα με σταθερή παρουσία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τα θέματα, αυτά ονομάζουμε «evergreens», η αιθαλής. Υπάρχουν όμως και απρόοπτα γεγονότα μείζονος σημασίας που, προκαλούν έντονη συναισθηματική εμπλοκή από την πλευρά του κοινού και μπαίνουν στη σκηνή των ειδήσεων με απότομη και μεγάλη

ένταση. Τα θέματα αυτά ονομάζουμε αισθήσεις. Το μάθημα εμπειρικά βασίζεται στην ανάλυση του Ελληνικού καθώς επίσης του διεθνή τύπου.

Culture and Communication (126) [Θερινό Σχολείο]

Ξιναρή Χάρης, Επίκουρη Καθηγήτρια, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Culture and Politics. The Politics of Culture (127) [Θερινό Σχολείο]

Καρύδας Δημήτρης, Department of Philosophy and Humanities, Freie Universität Berlin